

Hoofstuk

TWEE

Die C.P. Hoogenhout-
toekenning vir die
beste Afrikaanse
kinderboek

2.1 Die ontstaan van die C.P. Hoogenhout-toekening

Die instelling van die C.P. Hoogenhout-toekening is deur die Kaapse Tak van die Suid-Afrikaanse Biblioteekvereniging (tans bekend as die Suid-Afrikaanse Instituut vir Biblioteek- en Inligtingwese) geïnisieer. Die volgende mosie, soos gepubliseer in die *SABV-Nuusbrief* van Desember 1959, is deur hierdie Tak ingedien en tydens die jaarlikse konferensie van die SABV in 1959 bespreek en eenparig aanvaar:

“Dat die kongres die aanbevelings van die sub-komitee van die tak in verband met Afrikaanse kinderboeke in oorweging neem en na aanleiding daarvan 'n verteenwoordigende Kinderbiblioteekkomitee in die lewe roep om uitvoering aan die voorstelle te gee.” Die aanbevelings is soos volg:

- (1) Dat, ten einde die produksie van Afrikaanse kinderboeke van 'n hoë gehalte aan te moedig, 'n stel vereistes, toegelig met verskeie voorbeelde, in *Suid-Afrikaanse Biblioteke* gepubliseer word.
- (2) Dat herdrukke van die artikel(s) onder uitgewers versprei word.
- (3a) Dat aanbevelings deur bibliotekarisse en onderwysers aangaande boeke in ander tale wat geskik is om in Afrikaans vertaal te word na uitgewers ter oorweging gestuur word.
- (b) Dat boeke wat uit druk is, maar herdruk regverdig, onder die aandag van uitgewers gebring word.
- (c) Dat die mees afgeskepte ouderdomsgroep vasgestel en onder die aandag van uitgewers gebring word.
- (4) Dat in Julie van elke jaar die Afrikaanse kinderboeke wat die vorige twaalf maande verskyn het, in oënskou geneem word en dat die tien of twaalf beste boeke, beide oorspronklike werke en vertalings, in volgorde van verdienste gerangskik word deur 'n keurkomitee wat vir dié doel aangestel word. Elke titel sal geannoteer word en aanbevelings moet so bewoord word dat die uitgewers 'n bruikbare getuigskrif sal ontvang.
- (5a) Dat 'n klein geldprys of medalje aangebied word aan die skrywer en/of kunstenaar van die boek bo-aan die lys. Die prys moet 'n treffende naam hê sodat na die boek verwys kan word as die 'x-pryswenner van 1960'.
- (b) Dat persone of liggame genader word vir die beskikbaarstelling van 'n som geld die rente waarop as jaarlikse prys gebruik kan word. Die prys kan dan na die persoon of liggaam vernoem word.
- (6) Dat geen geld aan die uitgewers aangebied word nie, maar dat hulle die eer sal toekom as die uitgewers van die pryswenner en dat die volledige lys in *Suid-Afrikaanse Biblioteke* en soveel tydskrifte en nuusblaaie as moontlik gepubliseer word.
- (7) Dat die pryswenner en die ander 'beste boeke van die jaar' elke jaar by die Konferensie aangekondig word en dat, indien moontlik, die toekening by daardie geleentheid geskied.

Hieruit blyk dit duidelik dat die belangrikste dryfveer agter hierdie mosie geleë is in die bevordering van die Afrikaanse kinderboek van hoë gehalte deur die bekroning daarvan.

Die Raad van die Suid-Afrikaanse Biblioteekvereniging het die Kaapse Tak versoek om aan die

gedagtes soos vervat in die mosie, uitvoering te gee. In die daaropvolgende jaar maak die Kaapse Tak sekere aanbevelings wat tot gevolg het die benoeming van 'n komitee wat 'n aanbeveling sou maak betreffende die bekroning van die beste Afrikaanse kinderboek.

Prof. J.G. Kesting het destyds in hierdie saak 'n leidende rol gespeel. Nie alleen was hy die persoon wat die saak vir die eerste keer in 1959 gestel het nie, maar hy was ook benoem as die sameroeper van hierdie nuwe Komitee.

Hierdie Komitee het bepaalde norme vir die Afrikaanse kinderboek vir die ouderdomsgroep 12 jaar en jonger opgestel. Hierdie norme wat in die Januarie 1961-uitgawe van *Suid-Afrikaanse Biblioteke* gepubliseer is, is die volgende:

1. OORSPRONKLIKE WERKE

A. Die skrywersbenadering

1. Die werk sal getuig van 'n skeppende verbeeldingrykheid by die skrywer.
2. Die werk sal uit die kind se omgewing, sy gedagtes, ervaring en gevoelslewe spruit. Blyke van grootmenshouding teenoor die kind, of van 'n blote weergawe van die volwassene se herinnerings- en ervaringslewe in inhoud en styl is vreemd aan die aard van die goeie kinderboek.
3. Die werk sal die kind se verbeelding stimuleer, sy kennis uitbrei en sy gedagte-, gevoels- en ervaringslewe verbreed en ontwikkel.

B. Tema en strekking

1. *Die verbeeldingswerk*

- (a) Die behandeling van die tema sal oorspronklik wees.
- (b) Die verhaal sal opgebou wees om 'n sterk tema met 'n natuurlike klimaks en 'n bevredigende afronding.
- (c) Die verhaal sal 'n getroue weergawe van die werklikheid bied. (Die fantasieverhaal, waarin geen aanspraak op lewensgetrouheid gemaak word nie, is vanselfsprekend nie aan hierdie vereiste verbonde nie. So 'n verhaal sal egter logies en konsekwent wees in sy temabehandeling en sal tot die kind se verbeelding en wondervermoë spreek.)
- (d) Die agtergrond van die verhaal sal oortuigend geskets wees, met alle gegewens noukeurig en in perspektief weergegee.
- (e) Die verhaal sal gegronde wees op 'n natuurlike sin vir waardes en nie ooglopend didakties wees nie.
- (f) Die verhaal sal altyd boeiend vir die kind wees. Na gelang van die aard van die werk sal behandeling of opwinding in mindere of meerdere mate voorkom, maar sensasie sal vermy word.
- (g) Die karakters sal lewe.
- (h) Personifikasie waardeur diere, plante of dinge hul ware identiteit verloor, sal vermy word.
- (i) Vervolgwerke sal saamgestel wees uit afgeronde verhaaleenhede wat elk afsonderlik lesenswaardig is. Voorsiening sal gemaak word vir karakterontwikkeling en tydsverloop.

2. *Die feiteboek*

- (a) Die gegewens sal volkome juis wees en met die tyd tred hou.

- (b) Die materiaal sal gekeur en aangebied word met inagneming van die begripsvermoë en die kennisvlak van die kind vir wie die boek geskryf is.
- (c) Die boek sal 'n inhoudsopgawe en 'n volledige en noukeurige onderwerpsregister insluit.

C. Taal en stelwyse

1. Geen beperking sal op die keuse van vorm gelê word nie. Die werk sal òf in prosa òf in dig- of drama-vorm geskryf wees.
2. Die werk sal leesbaar wees en die kind se belangstelling gaande hou. Die skrywer sal sy gedagtes vertolk in sensitiewe en oortuigende taal.
3. Die woordeskat en stelwyse sal in ooreenstemming wees met die ouderdom van die kind vir wie die werk geskryf is, maar sal nietemin hydra tot die ontwikkeling van die leser se taalvermoë.
4. Die werk sal van hoogstaande literêre peil wees en die leser se smaak vir goeie letterkunde bevorder.
5. Die taal sal keurig versorg en die styl gepas wees.
6. Plat woorde sal so min moontlik in die kinderboek voorkom, terwyl growwe taal geheel-en-al (selfs in verhaaldialoog) vermy sal word.

D. Illustrasies

1. Die illustrasies sal beantwoord aan die standaardvereistes van kunsontwerp en kleurgebruik.
2. Die illustrasies sal by die teks aansluit.
3. Illustrasies sal gewoonlik 'n integrale deel uitmaak van die kinderboek. Enkele volblad-illustrasies is wenslik. Hoe jonger die kind vir wie die boek bedoel is, hoe meer illustrasies sal voorkom en hoe groter sal hulle wees.

E. Boekproduksie

- (a) *Druk*: die lettertipe sal leesbaar en groot genoeg wees om aan te pas by die ouderdomsgroep van die kind vir wie die boek bedoel word.
- (b) *Papier* van 'n hoë gehalte sal gebruik word.
- (c) *Spasiëring*: ruim kantlyne en genoegsame spasie tussen letters en reëls sal die teks mooier laat vertoon en leesbaarheid bevorder. Die linkerkantlyn sal by voorkeur ongebroke bewaar word en onder geen omstandighede sal 'n reël deur 'n illustrasie verdeel word nie.
- (d) Die boek sal skutblaaië bevat waarop geen drukwerk of kaarte sal verskyn nie.
- (e) *Band*: die boek sal stewig en in 'n sterk band ingebind wees. Die katernes sal met linne gestrook en genaai wees, en nie vasgekram nie.
- (f) *Bibliografiese gegewens*: Die name van die skrywer en die illustreerder (met inbegrip van voorname of voorletters) sal noukeurig en volledig op die titelbladsy verstrekk word. Redakteurs, bewerkers en samestellers sal ook daar vermeld word in gevalle waar hulle 'n aandeel in die totstandkoming van die boek het. Die uitgewersdatum sal òf op die titelbladsy òf op die keersy verskyn.

2. VERTALINGS EN BEWERKINGS

- A. Al die beginsels wat in paragrawe A-D hierbo vasgelê word, is ook van toepassing op hierdie afdeling.

- B. 'n Boek wat met die oog op vertaling of bewerking in Afrikaans gekeur word, sal in tema, tekstuur en materiaal geskik wees vir Suid-Afrikaanse kinders van die ouderdomsgroepe vir wie dit oorspronklik geskryf is.
- C. Die Afrikaanse weergawe sal die gees en stelwyse van die oorspronklike werk getrou navolg.
- D. In gevalle waar die illustrasies van die oorspronklike werk in die Afrikaanse weergawe opgeneem word, sal daar noukeurig gelet word op korrelering tussen teks en grafiese voorstelling.

In September 1961 word die volgende aanbevelings deur die Komitee aan die Raad van die SABV voorgelê:

- (a) Dat die norme vir Afrikaanse kinderboeke, soos in die Januarie 1961-uitgawe van *Suid-Afrikaanse Biblioteke* gepubliseer is, aanvaar word as grondslag vir die jaarlikse prystoekening aan die skrywer of illustreerder van die beste oorspronklike Afrikaanse kinderboek in onmiddellik-voorafgaande jaar, asook die jaarlikse vermelding van hoogstens 12 titels in elk van twee afsonderlike afdelings, onderskeidelik vir oorspronklike en vertaalde werke. Daar is egter besluit dat ook vrye bewerkings van die tekste van uitheemse kinderboeke, wat as nuwe verhale om die illustrasies heen geskrywe is, in ag geneem moet word by die beoordeling van oorspronklike bydraes. Die teks van die norme sal mettertyd gewysig kan word ten einde hierdie besluit te inkorporeer.
- (b) Dat die toekening aan die skrywer of illustreerder van die bekroonde oorspronklike werk 'n goue medalje sal wees, mits die opbrengs van die betrokke voorafgaande jaar dit natuurlik regverdig.
- (c) Dat die bekroonde werk en hoogstens 11 ander meldenswaardige oorspronklike Afrikaanse kinderboeke in volgorde van verdienstelikheid eervolle vermelding sal verkry op 'n lys wat jaarliks deur die Onderkomitee aan die Raad vir goedkeuring voorgelê word.
- (d) Dat hoogstens 12 vertaalde werke op soortgelyke wyse in 'n afsonderlike lys opgeneem sal word.
- (e) Dat 'n kenmerkende naam vir die medalje gevind moet word, dat 'n erkende kunstenaar gevra moet word om 'n medalje te ontwerp (gebaseer op die motief van die naam en funksie van die toekening), en dat 'n geskikte sake-onderneming genader moet word om die medalje te vervaardig. Na berekening sal die vorm wat benodig word R40 bedra, terwyl individuele medaljes jaarliks teen 'n koste van sowat R5 gegiet en gegraveer kan word. Daar is nog nie besluit watter metode die Komitee moet volg om 'n naam en ontwerp vir die medalje te vind nie.
- (f) Dat 'n drukpersie met behulp waarvan goue seëls, met die ontwerp van die medalje daarop, gemaak word en jaarliks tot die beskikking van die uitgewer van die bekroonde inheemse werkie gestel word, met die oog op vervaardiging van seëls wat hy op eie koste op eksemplare van die betrokke boek sal aanbring. Die vervaardiging van hierdie drukpersie sal sowat R30 bedra. Hierbenewens word daar ook voorgestel dat die uitgewer 'n sertifikaat van die SA Biblioteekvereniging moet ontvang. Die vervaardiging van die drukpersie kan eers aangepak word nadat die ontwerp van die voorgestelde medalje voltooi is.
- (g) Dat die aankondiging van die uitslag jaarliks voor kongresgangers (verkieklik op die eerste dag van die Jaarkongres) gedoen moet word en dat die skrywer/illustreerder en uitgewer van die bekroonde boek uitgenooi word om hul toekennings by hierdie geleentheid persoonlik in ontvangs te neem.
- (h) Dat die lyste, waarvan in paragrafe (c) en (d) melding gemaak word, met bygaande motivering, vroegetydig aan die redakteur van *Suid-Afrikaanse Biblioteke* vrygestel moet word vir opname in die Oktober-uitgawe van die blad of in die vroegste daaropvolgende nommer.

Die Raad van die SABV het hierdie aanbevelings aanvaar asook dat daar vir die vorige jaar, d.w.s. 1960, 'n toekening gemaak moes word. Aangesien die naam en ontwerp van die toekening en die medalje asook die vervaardiging van die drukpersie aandag moes geniet, sou die formele oorhandiging

van die eerste toekening eers in 1962 geskied. Op 8 November 1962 word die ontwerp van die medalje goedgekeur, 'n drukpersie aangekoop en besluit dat die toekening bekend sou staan as "Die C.P. Hoogenhout-toekening vir die beste Afrikaanse kinderboek van die jaar".

Die eerste twee toekennings, dié vir 1960 en 1961, is op 18 Desember 1962 in Kaapstad aan die winners oorhandig.

Hoewel die aanvaarde aanbevelings op grond waarvan 'n toekening gemaak word bepaal dat die toekening aan die skrywer of illustreerder gemaak word, is daar by twee geleenthede hiervan afgewyk. So is daar vir die jaar 1963 en ook vir 1968 'n toekening aan sowel die skrywer as die illustreerder gemaak. In die beginjare was daar nog nie 'n afsonderlike toekening spesifiek vir kleuterlektuur nie. Dit was eers in 1969 dat die Suid-Afrikaanse Akademie vir Wetenskap en Kuns daartoe oorgegaan het om sodanige toekening, die Tienie Holloway-medalje vir Kleuterlektuur, in te stel. Die gevolg hiervan was dat die Suid-Afrikaanse Biblioteekvereniging alle kleuterboeke wat tot aan die einde van 1968 gepubliseer is, ook vir die C.P. Hoogenhout-toekening in aanmerking geneem het. Met die totstandkoming van die Tienie Holloway-medalje is daar 'n onderlinge ooreenkoms tussen die twee organisasies aangegaan waarvolgens die terrein verdeel is om oorvleueling uit te skakel. Vanaf 1970 word die C.P. Hoogenhout-toekening dus slegs aan kinderboeke toegeken.

In 1970 het daar by die SABV 'n behoefte ontstaan om 'n afsonderlike toekening vir illustreerders in te stel. Tydens die jaarlikse konferensie van hierdie liggaam in 1973 is *Die SABV-toekening vir Suid-Afrikaanse Kinderboek-illustrasies* ingestel sodat die C.P. Hoogenhout-toekening vanaf 1974 slegs aan outeurs toegeken word. Eersgenoemde toekening is in 1977 vernoem na Katrine Harries sodat dit sedertdien bekend staan die *Die Katrine Harries-toekening vir Kinderboek-illustrasies*.

Die Suid-Afrikaanse Biblioteekvereniging staan vanaf 1 Januarie 1980 bekend as die Suid-Afrikaanse Instituut vir Biblioteek- en Inligtingwese (SAIBI). In die loop van 1980 het die Raad van SAIBI 'n amptelike embleem goedgekeur en besluit dat die embleem op alle medaljes gebruik moet word, met op die keersy die onderskeidende bewoording.

In 1982 is die produksie van 'n enkele jaar, naamlik vir 1981, vir die laaste keer vir die toekening oorweeg. Die toekening is daarna tweejaarliks gemaak ten opsigte van die boekproduksie van die voorafgaande twee jaar.

Die volgende toekennings is sedert die instelling van die C.P. Hoogenhout-toekening gemaak:

- 1960 Kühne, W.O. *Huppel verjaar*. Kaapstad: Tafelberg, 1960.
- 1961 Bouwer, Alba. *Katrientjie van Keerweder*. Kaapstad: Tafelberg, 1961.
- 1962 Geen bekroning nie.
- 1963 Du Plessis, F. as outeur en Katrine Harries as illustreerder van *Rympieboek vir kinders*. Kaapstad: Tafelberg, 1963.

'n Tekenning van die voorkant van die 9 karaat goue medalje, 'n derde groter as die werklike grootte. Op die agterkant verskyn die naam van die skrywer, die titel en die jaar van publikasie van die bekroonde boek.

- 1964 Linde, Freda. *Snoet-alleen*. Kaapstad: John Malherbe, 1964.
 1965 Geen bekroning nie.
 1966 Komnick, G. as illustreerder van *Botter-aas* deur Freda Linde. Kaapstad: John Malherbe, 1966.
 1967 Komnick, G. as illustreerder van *Die stadsmusikante* deur Freda Linde. Kaapstad: John Malherbe, 1967.
 1968 Grobbelaar, P.W. as outeur en Katrine Harries as illustreerder van *Die mooiste Afrikaanse sprokies*. Kaapstad: Human & Rousseau, 1968.

Beide kante van die huidige C.P. Hoogenhout-medalje.

- 1969 Geen bekroning nie.
 1970 Geen bekroning nie.
 1971 Bouwer, Alba. *'n Hennetjie met kuikens*. Kaapstad: Tafelberg, 1971.
 1972 Geen bekroning nie.
 1973 Linde, Freda. *Jos en Klos*. Kaapstad: John Malherbe, 1973.
 1974 Linde, Freda. *By die oog van die fontein*. Kaapstad: Human & Rousseau, 1974.
 1975 Geen bekroning nie.
 1976 Rupert, Rona. *Wat maak jy, Hektor?* Kaapstad: Tafelberg, 1976.
 1977 Linde, Freda. *Die kokkewiet en sy vrou*. Kaapstad: John Malherbe, 1977.
 1978 Geen bekroning nie.
 1979 Heese, Hester. *Sêra Madêra*. Kaapstad: Tafelberg, 1979.
 1980 Geen bekroning nie.
 1981 Geen bekroning nie.
 1982–1983 Bouwer, Alba. *Vlieg, swaeltjie, vlieg ver*. Kaapstad: Tafelberg, 1983.
 1984–1985 Tafelberg-Uitgewers vir *Goue lint, my storie begint*, byeengebring deur Linda Rode. Kaapstad: Tafelberg, 1985.

1986–1987 Geen bekroning nie.

1988–1989 Geen bekroning nie.

Bronne geraadpleeg

1. Le Roux, J. de V. 'n Kort oorsig van die geskiedenis van Afrikaanse kinderliteratuur, in *Doerland-y*. (Kaapstad): Suid-Afrikaanse Nasionale Kunsmuseum, 1986, p. 4-10.
2. Lohann, C.A. *C.P. Hoogenhout-toekenning 1960–1975*. Potchefstroom: SABV, 1977.
3. Lohann, C.A. *Die bekroonde kinderboek en die aanvaarding daarvan deur die kind, met spesiale verwysing na Suid-Afrika*. DPhil-proefskrif, Potchefstroomse Universiteit vir CHO, 1972.
4. Lohann, C.A. Kinderboektoekennings. *Skoolbiblioteek*, 10(2): 35; Desember 1978.
5. Lohann, Carl. *Kinderlektuur*. Pretoria: HAUM, 1986.
6. Notule van die 18de Konferensie. *SABV-Nuusbrief*, 11(6): 86–88; Desember 1959.

2.2 Hoogenhout, Casper Peter (11 Maart 1843– 13 Januarie 1922)

Daar was aanvanklik uitgegaan van die gedagte dat persone of liggame genader kon word vir die beskikbaarstelling van 'n bedrag geld waarvan die rente gebruik sou kon word as prys. Uit erkenning hiervoor sou die naam van die donateur aan die prys gekoppel word. Op 8 November 1962, meer as drie jaar nadat hierdie toekenning ter sprake gekom het, is daar besluit om die naam van C.P. Hoogenhout aan die toekenning te verbind.

Wie was C.P. Hoogenhout en waarom is hierdie eer hom aangedoen?

Casper Peter Hoogenhout is op 11 Maart 1843 in Amsterdam gebore. Hy was die oudste kind van die gesin. Op dertienjarige ouderdom is sy moeder oorlede. Sy vader is daarna weer getroud, maar die jonge Casper en sy stiefmoeder kon mekaar skynbaar nie vind nie. Hierdie ongelukkige omstandighede lei daartoe dat hy in 1860 op sewentienjarige ouderdom na Suid-Afrika immigrer. In Kaapstad aanvaar hy 'n klerklike betrekking in die kantoor van die Nederlandse Konsul. In Julie 1866 immigrer 'n Nederlandse taalgeleerde, dr. Arnoldus Pannevis ook na Suid-Afrika en bevind hom in die Paarl waar hy onderwys gee. Hoewel Arnoldus Pannevis net vyf jaar ouer as C.P. Hoogenhout was, sou hy 'n belangrike rol in Hoogenhout se lewe speel. Na die koms van Pannevis het Hoogenhout met hom intiem bevriend geraak en dit het daartoe gelei dat Hoogenhout tot bekering gekom en daarna 'n streng godsdienstige lewe gelei het. Hy het intussen onder Pannevis verder begin studeer en kort voor 1870 het hy onderwyser geword op Groenberg, ongeveer 10 km vanaf Wellington.

In die tyd wat hy op Groenberg skoolgehou het, is hy met mej. Catharina Maria Marais getroud. Uit hierdie huwelik is daar ses kinders gebore.

Hoogenhout tree aan die einde van 1908 met pensioen uit die onderwys. Vir 'n tydperk van ongeveer 40 jaar was hy aan net die een skool verbonde. Na sy aftrede tot sy dood op 13 Januarie 1922 het hy op Optenhorst, Boven Vallei, naby Wellington gewoon.

Daar is reeds verwys na die feit dat Hoogenhout 'n streng godsdienstige lewe begin lei het na sy bekering. As onderwyser het die gesproke en geskrewe woord hom na aan die hart gelê. Teenoor Pannevis het hy by geleentheid opgemerk dat hy graag iets in die destydse spreektaal, die begin van Afrikaans, wou skryf. Dit moes egter ernstig van aard wees. So begin hy om Mattheus 28 te vertaal, dog *De Kerkbode* is nie bereid om die resultaat daarvan te publiseer nie. Van die vele skryfwerk van C.P. Hoogenhout is daar hoofsaaklik een wat ten opsigte van die C.P. Hoogenhout-toekenning van belang is. Die C.P. Hoogenhout-toekenning is juis na hom vernoem omdat die eerste Afrikaanse kinderboek uit sy pen te voorskyn gekom het. Hierdie boek was *Geskiedenis van Josef voor Afirkaanse kinders en huissouwens*.

Hoogenhout was 'n voorstander van 'n Afrikaanse Bybelvertaling en het hierdie boekie as 'n voorbereiding daartoe beskou. Die boekie beslaan 36 bladsye en dek die verhaal soos opgeteken in Genesis 37-50. Die eerste uitgawe van 500 eksemplare is in 1873 deur N.G. Marais in Kaapstad uitgegee. 'n Tweede druk van 1 000 eksemplare het in 1883 verskyn. 'n Derde druk het in 1922 kort na Hoogenhout se dood, by J.L. van Schaik verskyn. Hierdie uitgawe is met pragtige plaatjies geïllustreer. Nog 'n boek van Hoogenhout wat hom kenmerk as 'n ware kindervriend is *Eerste Afrikaanse printjies boeki ver soet kinders* wat in 1879 verskyn het.

C.P. Hoogenhout was een van die eerste skrywers in Afrikaans. Op 14 Augustus 1875 was hy een van die stigters van die Genootskap van Regte Afrikaners. Vir die belangrike bydrae tot die vestiging en uitbouing van Afrikaans is hy in 1917 deur die Suid-Afrikaanse Akademie vir Wetenskap en Kuns vereer met die Erelidmaatskap van die Akademie. Hoewel die erelidmaatskap nie met 'n penning of prys gepaard gaan nie, word dit tog as 'n besonder hoë eer beskou, as 'n bekroning op sigself.

C.P. Hoogenhout was 'n beskeie mens, oor homself of oor sy skryfwerk het hy nooit gepraat nie. Daarom dat die einde van sy lewenspad byna onopgemerk by die publiek verbygegaan het. Koerante en tydskrifte het slegs kortliks daarna verwys. Veertig jaar na sy dood sou hy erkenning ontvang vir die eerste kinderboek in Afrikaans sonder dat hy na hierdie erkenning verlang het of dat hy 'n donateur sou wees wat die instelling van die toekenning wat sy naam dra moontlik kon maak.

Bronne geraadpleeg

1. Le Roux, J. de V. 'n Kort oorsig van die geskiedenis van Afrikaanse kinderliteratuur, in *Doer-land-y*. (Kaapstad): Suid-Afrikaanse Nasionale Kunsmuseum, 1986, p. 4-10.
2. Lohann, C.A. *C.P. Hoogenhout-toekenning 1960-1975*. Potchefstroom: SABV, 1977.
3. Lohann, C.A. *Die bekroonde kinderboek en die aanvaarding daarvan deur die kind, met spesiale verwysing na Suid-Afrika*. DPhil-proefskrif, Potchefstroomse Universiteit vir CHO, 1972.
4. Lohann, C.A. Kinderboektoekennings. *Skoolbiblioteek*, 10(2): 35; Desember 1978.
5. Nienaber, P.J. *C.P. Hoogenhout se Geskiedenis van Josef en Catharina, die dogter van die Advokaat*. Johannesburg: Voortrekpers, 1940.
6. Nienaber, P.J. *Eerste sooie*. Johannesburg: Perskor, 1975.
7. Notule van die 18de Konferensie. *SABV-Nuusbrief*, 11(6): 86-88; Desember 1959.
8. *Ons skrywers*. Johannesburg: Nasionale Boekhandel, 1955.

2.3 Kühne, Wilhelm Otto (7 Junie 1924– 21 September 1988)

W.O. Kühne is op 7 Junie 1924 in die distrik Graaff-Reinet gebore. Sy kinderjare bring hy deur op sy vader se plaas in die distrik. Sy skoolonder- rig ontvang hy op Graaff-Reinet waar hy dan ook aan die Hoër Volksskool matrikuleer. Hierna stu- deer hy verder aan die Graaff-Reinsetse Opleidings- kollege waar hy die Primêre Onderwyskursus volg. Na die voltooiing van hierdie kursus skryf hy as student in aan die Paarlse Opleidingskollege waar hy in 1944 die spesialiseringkursus in liggaamli- ke opvoeding voltooi.

(Foto: Die Burger)

Na voltooiing van sy studies tree hy tot die onderwys toe. Sy onderwysloopbaan sou egter van korte duur wees. Na slegs vier jaar in die onderwys, eers aan die Cape Town High School en daarna aan die Laerskool Vredehoek in Kaapstad, sluit hy in Maart 1949 aan by die redaksie van *Die Burger*. Hier werk hy tot 1954 toe hy oorgeplaas is na die redaksie van *Die Huisgenoot* en later na dié van *Sarie Marais*. Na afloop van 'n uitgebreide reis in die buiteland word hy in April 1960 gevra om *Die Jongspan* te redigeer in die afwesigheid van die redakteur wat siekverlof geneem het.

Terug by *Die Burger* rondom die begin van 1964 was hy weer in sy ou pos met die vae omskrywing van "lid van die senior redaksie". In die tyd het hy die hele drama van die Sishen-Saldanha ertsprojek ten nouste meegemaak — van die eerste spoorstawe by Sishen tot by die voltooiing van die ertshawe in Saldanhabaai en die vertrek van die eerste massadraer met erts daarvandaan na Japan.

In die tyd het hy toenemend betrokke geraak by die rubriek "Van alle kante". Van ongeveer 1970 het die rubriek sy voltydse verantwoordelikheid geword en gebly tot die begin van 1980 toe hy afge- tree het — en ook nie afgetree het nie. Sy aftrede het naamlik saamgeval met die naweek van die Laingsburg-vloedramp. Gevolglik het hy opdrag ontvang om die beriggewing daarvoor te koördineer en om 'n boek te skryf met al die besonderhede van die ramp van die begin tot die einde daarvan.

Hy was as seiljagverslaggewer ook bevoorreg om die eerste twee Rio-wedvaarte te kon meemaak. Vir talle Afrikaanse lesers was dit hul eerste kennismaking met die seiljagsport met sy eiensortige terminologie en die interessante leefwyse van seiljagvaarders. Na sy uittrede aan die begin van 1980 kon hy nog as waarnemer 'n reis na Antarktika op die SA Agulhas onderneem.

Wilhelm Kühne het in 1951 in die huwelik getree met Dorothy Margaret Hill, voorheen redaksie- kunstenaars van die Nasionale Pers en daarby ook bekende illustreerder van kinderboeke en tydskrif- verhale vir kleuters. Uit hierdie huwelik is twee seuns gebore. Hy is op 21 September 1988 in Kaapstad oorlede.

Kühne se eerste kinderverhale het in vervolgvorm in *Die Klein Burger* verskyn terwyl hy nog aan die onderwys verbonde was. Sy eerste boek, *Die nagvlieërs*, het in 1957 verskyn. Die eer het Kühne te beurt geval om die eerste ontvanger van die C.P. Hoogenhout-toekenning te wees en wel op grond van sy kleuterwerk, *Huppel verjaar*, wat in 1960 verskyn het. Sowel kleuter- as kinderboeke het tot 1969 met die instelling van die Tienie Holloway-medalje vir Kleuterlektuur, vir die C.P. Hoogenhout-toekenning in aanmerking gekom. Hoewel Wilhelm Kühne die toekenning op grond van die teks ontvang het, moet dit tog vermeld word dat die illustrasies deur sy eggenote, Dorothy Hill Kühne, gedoen is.

Die volgende boeke het onder andere uit die pen van Wilhelm Kühne voortgevloei:

- Die nagvlieërs*. Pretoria: Van Schaik, 1957.
Huppelkind. Kaapstad: Tafelberg, 1958.
Huppel maak 'n plan. Kaapstad: Tafelberg, 1958.
Die indringers. Pretoria: Van Schaik, 1958.
Wip-Huppel-wip. Kaapstad: Tafelberg, 1959.
Vrolike Huppelkind. Kaapstad: Tafelberg, 1959.
Huppel by die water. Kaapstad: Tafelberg, 1960.
Huppel verjaar. Kaapstad: Tafelberg, 1960.
Kassie Krog in die knyp. Kaapstad: Nasionale Boekhandel, 1960.
Die kring van Keerom. Kaapstad: Nasionale Boekhandel, 1962.
Die wonderlike motor van Barnabas Bombas. Kaapstad: Tafelberg, 1962.
Die mededingers. Pretoria: Van Schaik, 1962.
Hoera vir Klaas Jas! Kaapstad: Tafelberg, 1975.
Piet-'n-Jan. Kaapstad: Tafelberg, 1975.
Die waterskeiding. Kaapstad: Tafelberg, 1981.
Vloedramp. Kaapstad: Tafelberg, 1981.
Huppel en sy maats. Kaapstad: Tafelberg, 1982.
Pip in Otterland. Ceres: Vrugtekwekerskoöperasie, 1983.
Pot, graaf en houtwurk. Kaapstad: Tafelberg, 1983.
Die wonderbaarlike wedervaringe van Jurie Losper en Broer Herklaas. Kaapstad: Tafelberg, 1984.
Eendag was daar 'n witborskraai. Kaapstad: Tafelberg, 1985.

Bronne geraadpleeg

Die C.P. Hoogenhout-toekenning vir die beste Afrikaanse kinderboek van die jaar. *Suid-Afrikaanse biblioteke*, 30(4): 133-141; April 1963.

□ Die Huppelkind-reeks

W.O. Kühne se Huppel is in die Afrikaanse kinderlektuur naastenby wat A.A. Milne se Christopher Robin in die geskiedenis van die kinderboek in Brittanje is.

Maar naas die rol wat elkeen van dié twee kinders in die ontwikkeling van kinderlektuur in hul onderskeie tale vervul het, het hulle ook 'n klompie interessante eienskappe gemeen.

Albei is eensame kinders wat op verbeeldingsvlugte vele maatjies vind. Hulle en hul maats beleef vele avonture, altyd in die veld en ver van huis.

Christopher Robin se maats kom uit sy speelgoedkas: Huppel ontmoet sy maats deur by die waterkuil rondomtalie te draai en dan tussen sy bene deur te loer. Huppel is 'n ongekunstelde kaalvoetklong en sy kennis is van eie bodem. Sy oupa, wat bestaan maak uit die see en al die wysheid het wat 'n mens met 'n ou man van die see vereenselwig, duik ook kort-kort in die verhale op, anders as wat die geval is met Christopher, wat min kontak met sy ouers uit die Britse middelklas het.

So word elke seuntjie dan ook 'n beeld van sy mense. Christopher Robin is so Engels as die Koninghuis en nannies: Huppel so eg Afrikaans soos bitterbosbessies en waterblombredie.

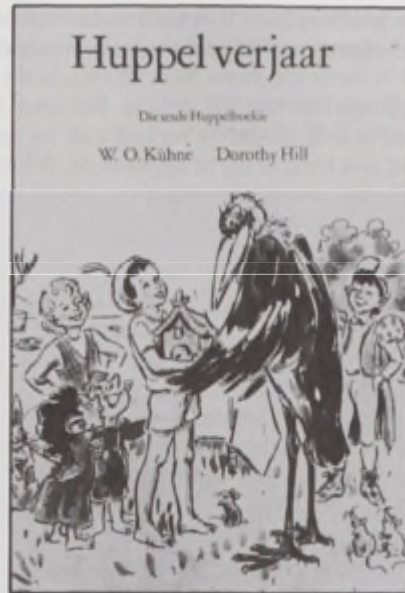
Huppel het 'n groot leemte in die Afrikaanse kinderlektuur gevul toe dit agttien jaar gelede vir die eerste keer gepubliseer is. In hierdie heruitgawe is daar niks aan die verhale verander nie, maar het Dorothy Hill nuwe illustrasies in kleur geskep.

Kühne laat Huppel met 'n wip en 'n trap oor polle seil; hy trippel-trappel deur die grassies en huppel-huppel oor die plassies. Die ses Huppelboekies is nog speel-speel van die heel beste Afrikaanse kinderverhale.

(Marie Louw, *Beeld*,
19 Julie 1976)

□ Huppelkind is terug!

Ja, splinternuut en uitgerys, met vrolike, kleurryke, nuwe omslae, van voor tot agter nuut geïllustreer en in 'n helder nuwe letter geset, is die

Huppelboekie van W.O. Kühne weer met ons. Al ses. Vir almal wat hulle ken, 'n blye wederom. Vir almal wat hulle nog nie ken nie, 'n opwindende kennismaking wat tot blywende vriendskap móét lei.

'n Hele fees in die wêreld van die kinderboek is hierdie nuwe uitgawe van die Huppelreeks agttien jaar ná die verskyning van die eerste Huppelboek. 'n Seker bewys ook dat Huppel reeds die toets van die tyd deurstaan het en nog net so onweerstaanbaar is soos hy dadelik was toe hy só deur sy skepper voorgestel is:

In die middel van die wêreld in die middel van die vlei, het 'n vrolike knapie by sy oupa gebly. Sy naam was Huppel. Nee, Huppel behou sy bekoring. Waarom? Omdat Huppel kwiklewendig is soos elke kleuter wat die storie hoor, apie-nuuskerig soos elke outjie wat die storie self lees en vol wonderlike gedagtes en drome soos elke kind wat die avontuur van die lewe ontdek.

'n Goeie kinderboek wat bly voortleef, is 'n oorspronklike skepping van die skrywer se verbeelding. In 'n goeie kinderboek is die verhaal boeiend en opwindend. Daar is drif, ritme, vonkeling in die taal van die vertelling. Die mense of diere of ander wesens van wie daar vertel word, lewe soos werklike mense. Die plek waar al die gebeur-

tenisse plaasvind, word 'n plek wat 'n mens sien en naderhand regtig ken soos jou eie tuiste. En terwyl 'n mens die storie hoor of lees, is dit asof al die dinge met jou ook gebeur. Net soos Huppel voel jy ook alleen. Jy verlang ook na maats. Jy word ook bang of bly of opgewonde. Jy kan net soos Huppel wonderlike avonture beleef en net so lekker anderkant uitkom.

Huppel en sy oupa, Lekkerland en sy mensies is 'n skepping van suiwer fantasie. Dwarsdeur die ses Huppelboeke word dié fantasie fyn dopgehou. Die verbeeldingswêreld bly volkome wáár: die diep kuil vol soet water wat nooit opdroog nie, die slaapkouse in die hoogste, grootste bome, die Boekwurms wat saans met slapenstyd hul boeke oor hul oë vou, die Nuuskierige Agies wat nooit ophou met vrae vra nie, die besembos met die goudgeel blomme waar die slim ou stokou Storieman wag om sy stories te vertel.

In elke afsonderlike boek is daar 'n boeiende storie: in die eerste boek die storie van Huppelkind se soektog na sy maatjies en hoe die pad vir hom beduie word deur die stokou, slim ou maraboe, deur Fiefman, die klein kêreltjie met die bril op sy neus, sy visnet met gate so groot soos wawiele en sy mak muis Jasper wat onder die emmer op die solder slaap, deur Vlak-Floors, die kêreltjie wat steweltjies met groen en geel vetertjies maak en deur Steek, die kêreltjie met die fluit wat koekoek uit blokkies hout kerf vir al die koekoek-klokke in Lekkerland.

Die tweede boek is die storie van Vlak-Floors se waterwa wat deur sy twee handlangertjies, Wie-lie en Walie, getrek word en hoe hulle en Huppel agternagesit word deur Vlei-Floors, die groot lummel met bakore.

Wat is die storie wat ek moet sê
as ek 'n storie van Storieman wil hê?

Dit is die vraag wat Huppel in die derde boek vir almal op die lang, lang pad sonder einde vra, vir Maraboe, vir Boskraai, vir die Versamelvoëls, die Slaapkouse, die Boekwurms en die Nuuskierige Agies. Uiteindelik is dit sy maat Steek wat hom na die Storieman neem en die towerwoorde sê:

Orie gedorie Storieman,
vertel 'n storie AS JY KAN!

En dan vertel die Storieman die heerlike storie van Steek en sy broer Haak, van die verdwynwyn en die verskynwyn en hoe die bye die teerkol op Haak se broek vir 'n aandblom aansien en op Haak toesak.

Die baldadigste storie is dié in die vierde boek waarin daar skaterlagsnaaks vertel word van Huppel en Fiefman se ontmoeting met die Wilde Wolman in die Land van Wol en Hare. Ek ken nie 'n grootmens wat hom nie, net soos elke kind, sal verlustig in die Wilde Wolman se verkwiklike liedjies oor die Land van Wol en Hare nie:

Die seuns werk stekies met tolbosgare,
en af en toe met wol.
Die meisies draai tabaksigare,
van ou verlepte taaibosblare
en saans speel hulle tol
in die Land van Wol en Hare.

Die spel met woorde bereik 'n verruklike hoogtepunt in die vyfde boek waarin daar vertel word van die goeie, dom ou Horingsman wat eers 'n spektakel sien, dan 'n mirakel en dan 'n debakel. Hy kom by die huis sonder kos en die Horingvrou slaan hom met die besemstok oor die kop en sê:

Spektakel, mirakel,
mooie debakel!
Besem is reg
om jou te takel!

Die sesde boekie, *Huppel verjaar*, is met die C.P. Hoogenhout-medalje vir kinderliteratuur bekroon. Lekkerland se mense vier Huppel se verjaardag en gee vir hom die Stokou Storieman se koekoekhorlosie wat Steek mooi regmaak en vir die koekoek 'n nuwe wysie leer. Die lummels verdwyn in die diep kuil, Huppel en sy maats vier fees by die Storieman se huis en vir oulaas gaan Huppel sy huppelgang deur Lekkerland:

"Met 'n wip en 'n trap seil Huppel oor die polle
— trippe-trippel deur die grassies, huppel-huppel

oor die plassies. Hy gaan sy geskenk vir Oupa wys."

we geslag kinders toegejuig word. Die reeks behoort op elke kind se boekrak te staan.

Dié reeks kinderboeke is van die beste wat ons in Afrikaans het. Die nuwe uitgawe, met Dorothy Hill se pragtige, nuwe illustrasies, sal deur 'n nu-

(Audrey Blignault, *Die Burger*, 29 Julie 1976)

2.4 Bouwer, Albertha Magdalena (16 Maart 1920–)

Die naam Alba Coetzee, Magriet Coetzee of Alba Hofmeyr is waarskynlik in slegs 'n baie beperkte kring bekend. Omdat hierdie skryfster hoofsaaklik onder haar nooiensvan skryf, is sy vandag wyd en syd as Alba Bouwer bekend.

Alba Bouwer is 'n Vrystater van geboorte. Sy is op 16 Maart 1920 op 'n plaas aan die oewers van die Renosterrivier in die distrik Vredefort gebore. Haar laerskoolonderwys tot standerd 6 ontvang sy aan 'n plaasskool naby hulle plaas. Na die dood van haar vader het haar moeder, wat 'n Bollandier is, teruggekeer na die ou familieplaas in Klein Drakenstein, distrik Paarl. Haar hoërskooljare bring sy deur aan die Hoër Meisieskool La Rochelle in die Paarl waar sy dan ook matrikuleer.

Na haar skoolloopbaan sit sy haar studies aan die Hugenote-universiteitskollege in Wellington voort. Daar behaal sy 'n BA-graad asook 'n Sekondêre Onderwysdiploma. Vir die volgende ses jaar gee sy onderwys, eers aan die Hoërskool Burgersdorp en daarna vanaf 1947 aan die Hoërskool Jan van Riebeeck in Kaapstad.

Vir 'n jaar lank is sy verbonde aan die redaksie van *Huishouding*, 'n Afrikaanse vroueblad, en wel as die redaktrise daarvan. Hierna aanvaar sy 'n betrekking by die Suid-Afrikaanse Uitsaaikorporasie en wel as organiseerder van die Afrikaanse kinderprogram in Kaapstad. Hiervandaan is sy in 1950 na die redaksie van die tydskrif *Sarie Marais* as assistentredaktrise. Hierdie betrekking het sy vir die volgende dertien jaar beklee tot sy in 1963 met mnr. Hubert de V. Coetzee, besturende direkteur van die Nasionale Pers, in die huwelik getree het. Na 'n egverbintenis van ses jaar is haar eggenoot in 1969 oorlede.

In 1975 tree Alba Bouwer weer in die huwelik en wel met mnr. Jan (Bietjies) Hofmeyr, 'n prokureur van Riversdal. Hy is 'n broerskind van mnr. Willie Hofmeyr, een van die stigters van die Nasionale Pers en die persoon na wie die W.A. Hofmeyr-prys vernoem is.

As skryfster is Alba Bouwer al verskeie kere vereer. In 1959 ontvang sy vir die eerste keer die Scheepers-prys vir Jeuglektuur op grond van *Stories van Rivierplaas* en *Nuwe stories van Rivierplaas*. In 1962 ontvang sy weer die Scheepers-prys vir *Katrientjie van Keerweder*, *Stories van Bergplaas* en *Stories van Ruyswyck*.

Die C.P. Hoogenhout-toekenning vir die beste Afrikaanse kinderboek is reeds by drie geleenthede aan haar toegeken. In 1962 ontvang sy die toekenning vir *Katrientjie van Keerweder* as die beste Afrikaanse kinderboek van 1961. 'n *Hennetjie met kuikens*, gepubliseer in 1971, besorg aan haar haar tweede toekenning. Haar derde toekenning ontvang sy vir *Vlieg, swaeltjie, vlieg ver* as die beste Afrikaanse kinderboek wat in die twee jaar 1982–1983 verskyn het.

Alba Bouwer is die skryfster van onder andere die volgende boeke:

Stories van Rivierplaas. Kaapstad: Nasionale Boekhandel, 1955.

Nuwe stories van Rivierplaas. Kaapstad: Nasionale Boekhandel, 1956.

Abdoltjie. Kaapstad: Nasionale Boekhandel, 1958.

Katrientjie van Keerweder. Kaapstad: Tafelberg, 1961.

Stories van Bergplaas. Kaapstad: Tafelberg, 1963.

Stories van Ruyswyck. Kaapstad: Nasionale Boekhandel, 1963.

Dirkie van Driekuul. Kaapstad: Tafelberg, 1966.

Goedgeluk: verjaardagalbum, deur Audrey Blignault en Alba Bouwer. Kaapstad: Nasionale Boekhandel, 1969.

Hennetjie met kuikens. Kaapstad: Tafelberg, 1971.

Afrikaans 100: klein gedenkboek; met byskrifte. Kaapstad: Tafelberg, 1975.

Ienkel dienkel: 'n versieboek vir kleintjies. Kaapstad: Tafelberg, 1980.

Vlieg, swaeltjie, vlieg ver. Kaapstad: Tafelberg, 1983.

My Paarl. Suider-Paarl: Andries Botha, 1987.

Onder 'n skuilnaam:

Gebede van 'n vrou, deur Magriet Coetzee. Kaapstad: Tafelberg, 1973.

Nuwe gebede van 'n vrou. Kaapstad: Tafelberg, 1976.

Aand van die lewe: gebede van 'n bejaarde vrou. Kaapstad: Tafelberg, 1982.

Bronne geraadpleeg

1. Botha, Elize. *Suid-Afrikaanse skryfsters van die sestigerjare*. Johannesburg: SAUK, 1965.
2. Ons stel voor: Alba Bouwer. *Skoollibiblioteek*, 5(1): 20-30; Januarie 1973.
3. 'n Prokureur kom haal vir Alba. *Rapport*, 3 Augustus 1975.

Alba Bouwer kan haar klein maak

Alba Bouwer kan haarself klein maak, binne in 'n kinderlyfje klim en die sieltjie daar goed bekyk. En dan kan sy uitklim en met haar doufrisse Afri-

kaans vertel hoe die kind dinge sien en ervaar. Eintlik vertel sy ook nie, sy laat die kind self voor jou leef. So het sy in die *Rivierplaasstories* en *Abdoltjie* klein menses laat leef en nou het sy weer vir *Katrientjie van Keerweder* geskep.

Reeds die eerste paar sinne oortuig jou weer eens van die skryfster se tintelende verteltrant, so beeldend en raak dat jy vir Katrientjie in jou verbeelding kan sien:

Katrientjie is 'n dikketjie.

Nou nie 'n potjie-dotjie-rondte-rol nie, maar somer net 'n dikketjie. As sy op haar twee ronde bruin beentjies wegstap, sê Pa: 'Raai, Katrien laat my altyd dink aan 'n outydse gemmerpoppie wat lekker styf uitgers is het'.

Katrientjie is 'n fantasieryke kind, wat ewig met oop oë loop en droom, volgens haar Ouboet. Sy leef eintlik in 'n droomwêreld. Soms droom sy met oop oë en soms in haar warm wit bedjie.

Die ses verhaaltjies in die boek het 'n sprokies-atmosfeer en Katrien se verbeelding laat haar doodnatuurlik van die werklikheid na die droom oorstap. En dit doen Alba Bouwer ook met die leser. Mens weet nie altyd presies waar werklikheid eindig en droom begin nie.

As uitbeelders van die kindersiel munt Alba Bouwer uit, maar haar skryfwyse op sigself is net so prikkelend. Die boek is afgestem op een grondtoon — die ervaringswyse van die kind. Selfs as Ouma vir Katrientjie 'n storie van die oorlog vertel, bly dit kinderlik en ongerep.

Die boek is goed, hy is uitstekend, maar tog meen ek dat hy nie so goed is as die *Stories van Rivierplaas* nie.

Die "droom-stories" van *Katrientjie van Keerweder*, klink nie so eg en natuurlik soos Alie-hulle se doen en late op Rivierplaas nie.

Maar dit daar gelaat. *Katrientjie van Keerweder* is 'n fraai boekie, wat in 'n pragtige taal en keurige styl geskryf is en die "Klein Kateriena" sal bepaald baie lesers se liefing word.

(A. v. Z., *Die Volksblad*,
31 Januarie 1962)

□ 'n Pragtige Maat vir Alie en Abdoltjie

Die kinder karakter wat op dieselfde bankie wil kom sit as Alie van Rivierplaas en Abdoltjie van die Bo-Kaap, sal nie bietjie vroeg moet ontstaan nie, het ek nog altyd gedink. En dan weer die een

wat wil kom kers vashou by die beminlikste swartmens, by trouens een van die pragtigste mense, in ons hele letterkunde, Ou Melitie van daardie selfde Rivierplaas!

Met *Katrientjie van Keerweder* het Alba Bouwer egter speel-speel die driekuns verwerf: met hierdie "dikketjie", Katrien, het sy vir die derde maal in 'n handjievol jare 'n karaktertjie geskep wat — ek reken eerlik en sonder grootpraat — 'n plek in kinder- én grootmensharte sal hou so lank as wat Afrikaans gelees word.

En langs Ou Melitie het sy staan gemaak: Tina Tierat, sy wat op 'n oggend haar Nô Trinatjie met 'n verestoffertjie in die nek wakker kielie en in eie persoon ("of ek nou so alte mooi is of nie") al die ongeërgde gevatheid, al die vrolike onafhanklikheid van gees, al die gulle kinderliefde en -begrip van die Bolandse bruinmense saamvat. Daar kan g'n beter gedenkteken opgerig word nie vir die goeie verhoudinge wat onder 'n nou uiteraard verbygaande bedeling hier in die Boland tussen wit en bruin geheers het as dié onpretensieuse kinderboekie, wat soveel meer is as net 'n kinderboek. Seg die Prediker! soos Tina Tierat self sal seg.

Baie op die patroon van Abdoltjie is *Katrientjie* ook 'n boek wat enersyds onverbeterlik die intieme, besige, enige wêreldjie van 'n kleintjie herskep — lees op bladsy 8 hoe die klein Katerina ná son-

onder in haar kamerjassie by die glans op die stoep uit loop en voel hoe die "skemer haar oog saggies vashou" — en andersyds selfs 'n verstokte groot mens terugvoer na die helaas vir ons verlore tyd toe die grense tussen wat sig- en tasbaar is en wat in die verbeelding leef, nog nie so onverbiddelik was nie; toe 'n mens jou skielik nog in 'n ruimer werklikheid kon bevind, waar jy die taal van die nagwind en die rooigras en die padda kon verstaan en 'n Oupa-horlosie nog vir jou sy "blink ure van mooi dinge" of sy "vaal ure van lelike goed" agter sy groot ou gesig uit te voorskyn kon haal.

Dis 'n verdienste van die boekie dat die oorgang tussen die wêreld van werklikheid en die wêreld van fantasie deurgaans so ongedwonge is.

Oor die letterkundige gehalte van *Katrientjie* sal die literatoure ter geleger tyd weer hul dissertasies lewer. Intussen: ek ken min skrywers wie se taal hul gedagtes so moeiteloos pas as wat by Alba Bouwer die geval is. Sy is — met 'n vonkeling in die oog — een van die allerfynste waarnemers wat ons het (dink aan die beskrywinkie van Ouma Vrystaat!) en haar woorde kan altyd byhou om nie net wat sy sien nie, maar ook wat sy hoor, straallewendig vir haar lesers te herskep.

2.5 Du Plessis, Francois (8 Januarie 1918–)

Francois du Plessis, meer bekend as Flooi du Plessis by sy wye vriendekring, is op 8 Januarie 1918 op Petrusville aan die suid-oewer van die Oranjerivier gebore waar sy vader, mnr. W.A. du Plessis, winkelier was. Hy is die enigste seun in 'n gesin van vier kinders. Sy laer- en hoërskoolloopbaan voltooi hy hier op Petrusville toe hy in 1935 matrikuleer.

Aan die begin van 1936 bevind hy hom aan die Universiteit van Stellenbosch waar hy sy BA-graad aan die einde van 1938 behaal. Terwyl hy in 1939 met sy MA-studies in Engels besig is, word hy

Vir die genot, nee die kraaiende verkneukeling van die kleintjies is daar (al sal daar grootmense wees wat 'n effense gemanierdheid daarin wil begin bespeur) weer daardie heerlike gerondjakkert met woorde op die tong: "Katrientjie is 'n dikketjie . . . nou nie 'n potjie-dotjie-ronde-rol nie . . . met twee ronde oë . . . nou nie albaster-pasterpierung-oë nie . . ." wat klein-klein by die kind 'n plesier in die towerkrag van woorde wakker roep en hom 'n liefde gee vir iets wat nooit alleen deur strokiesprente bevredig sal kan word nie. Maar fœi, alle heil, vertalers! Die plan is glo om die boekie in elf ander tale ook uit te gee.

Inhoud daar gelaat: *Katrientjie van Keerweder* is stellig die bes-versorgde volkome Suid-Afrikaanse kinderboek van die jaar. Dit bring 'n mens (jammer so laat) by Katrine Harries, wat vir die soveelste keer as spanmaat van dié skryfster medeskepper was van iets werklik pragtigs. Niks minder as medeskepper inderdaad kan 'n mens 'n kunstenaar noem wat met sulke volmaakte aanvoeling 'n skryfster se presiese nuanse van waarneming weergee nie.

(R.v.R., *Die Burger*,
8 Desember 1961)

deur die rektor oorreed om vanaf Julie 1939 'n betrekking in die Parlementsbiblioteek in Kaapstad te aanvaar. In 1942 begin hy deelyds aan die Universiteit van Kaapstad vir die nagraadse diploma in Biblioteekkunde te studeer. Dit word later opgevolg met die finale diploma wat deur die destydse Suid-Afrikaanse Biblioteekvereniging aangebied is.

Vanaf 1 Oktober 1943 tot einde Februarie 1945 tree hy op as die eerste voltydse organiseerder van die Vereniging vir Boekverspreiding. In hierdie hoedanigheid het hy baanbrekerswerk gedoen om 'n vrye provinsiale biblioteekdiens vir Kaapland ingestel te kry. Op sy inisiatief het 'n goed ondersteunde openbare vergadering op 14 April 1944 in Kaapstad onder die voorsitterskap van die Administrateur, dr. G. Brand van Zyl, plaasgevind. Hierdie vergadering het deurslaggewende steun verleen aan die totstandkoming van die Kaapse Provinsiale Biblioteekdiens in 1945. In hierdie tyd was hy ook verantwoordelik vir die "Cape Libraries Extension Association", 'n vereniging wat die biblioteekdienste vir Kleurlinge bevorder het. Hy het verder gedurende hierdie tyd 'n belangrike bydrae gelewer tot die ontwikkeling van die Kaapse biblioteekkundige tydskrif, die *Kaapse Boekerye/Cape Libraries*. In 1944 het hy saam met D.H.Varley, hoof van die Suid-Afrikaanse Biblioteek in Kaapstad, redakteur van hierdie tydskrif geword.

In 1945 word Flooi du Plessis aangestel as assistent-bibliotekaris van die Universiteit van Stellenbosch. Op 1 Januarie 1968 word hy bevorder tot universiteitsbibliotekaris. Hierdie betrekking beklee hy tot aan die einde van Desember 1983 toe hy afgetree het. Vanaf 1958 tot 1961 het hy ook as deelydse dosent in die Departement Biblioteekkunde aan die Universiteit van Stellenbosch opgetree. Vanaf November 1962 tot November 1964 was hy die president van die Suid-Afrikaanse Biblioteekvereniging. In 1986 is hy deur die Suid-Afrikaanse Instituut vir Biblioteek- en Inligtingwese vereer met die toekenning van lewenslange erelidmaatskap.

In Junie 1949 is hy getroud met Doreen Workey. As bibliotekaresse het sy ook verskeie jare ervaring opgedoen in die Carnegie-biblioteek van die Universiteit van Stellenbosch. Uit hierdie huwelik is drie dogters en 'n seun gebore. Sedert sy aftrede woon Flooi du Plessis en sy eggenote rustig op Clanwilliam.

Flooi du Plessis het hom ook as skrywer en digter onderskei. In die laat veertiger- en vroeë vyftigerjare het daar van sy kortverhale in *Die Huisgenoot* en *Die Huisvrou* verskyn. Eintlik is dit jammer dat daar nie méér publikasies uit die pen van hierdie begaafde mens gevloei het nie. In 1964 het hy die C.P. Hoogenhout-toekenning vir die beste Afrikaanse kinderboek van 1963 ontvang vir sy boek, *Rympieboek vir kinders*.

Die illustrasies in hierdie boek is deur Katrine Harries gedoen. Aangesien sy net so ruim as die skrywer bygedra het tot die sukses van die boek, is daar aan haar ook 'n medalje toegeken. Volledige biografiese besonderhede oor Katrine Harries word in paragraaf 5.2 verstrekk.

Die volgende boeke is onder andere die resultaat van Francois du Plessis se penne-arbeid:

Rympieboek vir kinders. Kaapstad: Tafelberg, 1963.

Die eenbeen-kraanvoël. Kaapstad: Human & Rousseau, 1964.

Verskometers. Kaapstad: Tafelberg, 1978.

Bronne geraadpleeg

Kesting, J.G. Twee bekendes tree uit. *SAIBI-Nuusbrief*, 3(12): 12; Desember 1983.

□ *Rympieboek vir kinders*

'n Pragtige boekie met versies vir die kleinspan, met elke bladsy geïllustreer deur Katrine Harries. Dis die soort versies wat die kleintjies se fantasie prikkel en wat hulle maklik aanleer. Hier is 'n voorbeeld:

Diep in die bos is 'n groot geheim,
feetjies met vlerkies sag en fyn,
tienkie-tankie tienkie-tollie-tal,
daar't 'n vlerkie afgeval.

Die illustrasies van Katrine Harries is tekenend van elke versie. 'n Mooi geskenk vir die kleuters en kleinspan.

(Anoniem, *Die Unie*,
1 Februarie 1964)

□ *Fraai nuwe rympieboek vir elke huisgesin met kinders*

Besef die Afrikaanse ouer watter skat van die alerfynste kleinkinderlektuur deesdae in ons taal beskikbaar is? Tafelberg-Uitgewers het eers die beste van oorsee aangedra, en dit het toe seker gehelp om die standaard van ons eie produksie te verhoog. Mnr. F. du Plessis se rympieboek lyk vir my altans na 'n kinderboek wat van geslag tot geslag van Afrikaanse kleuters sal voortlewe.

Mnr. Du Plessis is bibliotekaris op Stellenbosch en die boek is opgedra aan Riaan, Lise, Nina en Jane. Dit is vir my duidelik dat hulle noodsaaklike medeskeppers van die rympies was in die sin dat die vader dit eers op hulle oortjies en hartjies geoefen het voordat hy 'n boek daarvan gemaak het. Geen man *dink* 'n rympie soos die volgende sommer in sy studeerkamer uit nie:

Die wind kom skielik om die hoek
en weg is hy met my pop se broek ...

Hy *lewe* dit eers in die kinderkamer. My eie dogters het dadelik die egtheid van die toon aange-

voel, en binne 'n paar dae kon hulle almal opsê asof hulle dit al jare ken. Die skrywer praat nie af na die kinders toe nie, hy is nie leerderig of soetlik in sy houding teenoor hulle nie, en in heelparty rympies knipoog hy vir sy medesamesweerders soos vir gelykes in humorsin:

Toemaar, Skillie, jy's 'n skat
al maak jy ook so baie nat.

In hierdie erkenning van die waardigheid van die kleuter en sy reg om nie met grootmens-lawwigheid en -sentimentaliteit afgeskeep te word nie, lê vir my die vernaamste sukses van hierdie boek. Hier is 'n vader aan die woord wat in die koninkryk van sy kinders se verbeelding kon ingaan deur self soos 'n kind te word, maar 'n kind wat gesuiwer is van dié eienskappe wat die kleingoes ook soms sulke klein peste kan maak.

Katrine Harries het die boek nie soseer geïllustreer nie as saam geskep, want haar geestige kindertekeninge is volkome met die teks geïntegreer.

Elke Suid-Afrikaanse huisgesin wat so gelukkig

is om nog kleuters in sy midde te hê, is arm sonder hierdie rympieboek. Ek het lank laas 'n publikasie gesien wat ek so sonder voorbehoud kon aanbeveel weens sy volkome suiwerheid van gevoel.

Kan daar nie nog meer kinderlektuur uit daardie vaderhart kom nie — of word Riaan, Lise, Nina en Jane nou al te groot?

(P.J.C., *Die Burger*,
28 Februarie 1964)

2.6 Linde, Christovira Frederika (12 Desember 1915–)

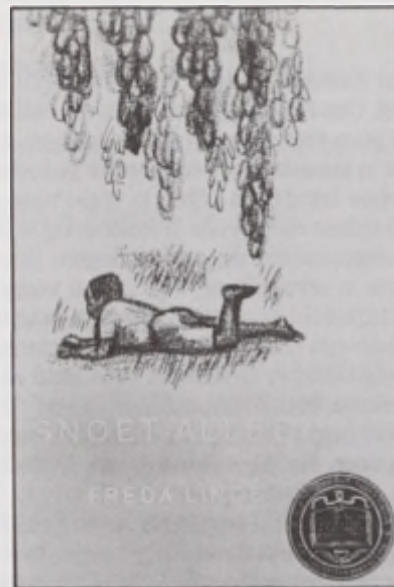
Die eerste van verskeie toekennings wat Freda Linde nog in haar lewe sou ontvang, is deur die Suid-Afrikaanse Biblioteekvereniging aan haar toegeken. Hierdie toekenning was die C.P. Hoogenhout-toekenning vir die beste Afrikaanse kinderboek van 1964, naamlik *Snoet-Alleen*. Volledige biografiese besonderhede oor Freda Linde word in paragraaf 1.5 verstrek.

□ *Snoet-Alleen*

Dit is die verhaal van Toto wat vir die eerste keer kennis maak met die erdvark Snoet-Alleen toe sy groot broer Goliat kom vertel dat hy die erdvark wil vang om te eet. Toto soek vir Snoet-Alleen om haar te waarsku, want is die erdvark dan nie 'n goeie dier nie?

Dit is 'n verhaal wat klein kinders van sewe jaar af kan geniet, maar wat vir grootmense op 'n ander vlak net so mooi — indien nie nog mooier nie — sal wees. En dit is vir my 'n baie belangrike toetssteen vir 'n kinderboek. Die kind sal bekoor word deur die mooi storie, die liriese styl, die droomwêreld waar Toto met Snoet-Alleen kan gesels en met die mot en met Grasseliet, die naaldekokker. Vir die volwasse leser sal dit ook mooi wees, maar hy sal daarby ook die bowetone van 'n ander werklikheid as die materiële en sigbare daarin raaksien.

Freda Linde maak van 'n gewone kinderverhaaltjie 'n kunswerk wat ons 'n ander opvatting van die werklikheid gee, wat die verbeelding sy regte plek gee.

Die verhaaltjie is baie mooi geïllustreer deur die bekende grafiese kunstenaar, Peter Clarke, en is tipografies baie goed versorg sodat dit allesins 'n baie mooi geskenkboekie maak.

(Anoniem, *Naweekpos*,
Januarie 1965)

□ Dis 'n groot gebeurtenis vir Toto as sy broer, Goliat, 'n erdvarkgat naby die rivier kry, want Toto het nog nooit 'n erdvark gesien nie. Maar Goliat dreig om die erdvark dood te maak en te braai en daarvan hou Toto, die klonkie, glad nie.

Die volgende oggend terwyl sy ma met die wasgoed in die rivier besig is, gaan Toto na die erdvark soek, want die vorige aand het sy met haar neus die hut se deur oopgedruk en vir Toto vertel dat haar naam Snoet-Alleen is. Terwyl Toto

soek na die miervreter kom hy dinge teë wat sy klein verstandjie heeltemal verwonderd laat.

'n Boekie met sestig bladsye, elkeen geïllustreer, geskik vir voorlees of om self te lees. Die ritme van die skryfstyl en die helderheid van beskrywing, ook van die fantasie, sal almal boei. Kyk na hierdie voorbeeld: "Toto speel langs die water. Met 'n doring slag hy 'n plakkieblaar oop en sout dit met fyn, skoon sandjies."

(Anoniem, *Die Huisvrou*, Desember 1964)

2.7 Komnick, Günther (9 Augustus 1929–)

Günther Komnick is op 9 Augustus 1929 in Insterburg, Oos-Pruise, gebore. Hy is die oudste, en enigste seun van 'n gesin van drie kinders. Sy vader was 'n kunsskilder. Die grootste gedeelte van sy skooljare bring hy in Löbau in Wes-Pruise deur. In 1945 tydens die Tweede Wêreldoorlog word die gesin, uitgesonderd die oudste dogter, deur die Russe na 'n arbeidskamp in Rusland weggevoer om dwangarbeid te verrig. Gelukkig slaag sy vader daarin om na Wes-Duitsland te ontsnap. In 1948 volg Günther sy vader se voorbeeld en ontsnap ook na Wes-Duitsland.

In 1949 begin Günther Komnick om handelskuns vir ongeveer vier jaar lank in Donau-Eschingen te bestudeer. Na die voltooiing van sy studies werk hy as handelskunstenaar by firmas in Basel en later in Bern, Switzerland.

In Desember 1957 immigrer hy na Suid-Afrika en werk as handelskunstenaar by 'n firma in Johannesburg. Omstreeks dieselfde tyd begin hy fotografie as stokperdjie beoefen. Na slegs enkele maande in Johannesburg, verhuis hy in April 1958 na Kaapstad. Hier werk hy eweneens as handelskunstenaar by 'n gevestigde firma. In Maart 1965 besluit hy om sy eie onderneming te begin en open hy sy eie ateljee, Komnick Studio, vir handelskuns en handelsfotografie.

Günther Komnick het reeds 'n uitstalling van skilderye gehou. Daarby het 'n groot aantal van sy foto's by noemenswaardige foto-uitstallings in onder andere Londen, Seattle, Bulawayo, Johannesburg en Kaapstad toekennings ontvang.

Benewens sy werk as handelskunstenaar ontwerp Günther Komnick ook boekomslae en het hy ook enkele boeke, veral kinderboeke, geïllustreer. Dit beskou hy egter as sy stokperdjie. Dat hy dit wel

met groot erns aangepak het, getuig uit die feit dat hy in twee agtereenvolgende jare, 1966 en 1967, die C.P. Hoogenhout-toekenning ontvang het. Die toekennings is gemaak op grond van sy uitstaande illustrasies, eers in *Botter-aas* en daarna in *Die stadsmusikante*, albei geskryf deur Freda Linde. Komnick geniet die onderskeiding dat hy die eerste, en ook die enigste, illustreerder is wat die C.P. Hoogenhout-toekenning alleen ontvang het. Een keer voor hom en weer een keer na hom, het sowel die skrywer as die illustreerder die toekenning ontvang. Enkele jare later is 'n afsonderlike toekenning vir illustreerders ingestel. Sy twee waardevolle goue medaljes is ongelukkig tydens 'n inbraak in 1976 gesteel. Moontlik lê hierdie twee medaljes vandag in 'n pandjieswinkel in Kaapstad of elders in die land of selfs tussen ou geldstukke en ander medaljes op 'n vlooiemarktafel op die Parade.

Intussen het Günther Komnick self ook 'n boekie geskryf en dit self geïllustreer, naamlik *Die skaapstellers* wat in 1965 deur Tafelberg-Uitgewers uitgegee is. Anthony Delius het die teks in Engels versorg en so het *A tale of two robbers* verskyn.

Hy is in 1968 met mej. Desireè Herbert getroud. Uit hierdie huwelik wat in 1981 ontbind is, is drie kinders gebore.

Die volgende boeke is onder andere deur Günther Komnick geïllustreer:

De Vries, Anne. *Rotjie, seun van die straat*. Kaapstad: HAUM, 1963.

Wessels, Louis. *Die nuwe seun*. Kaapstad: Tafelberg, 1964.

Komnick, Günther. *Die skaapstellers*. Kaapstad: Tafelberg, 1965.

Linde, Freda. *Dakkuiken*. Kaapstad: John Malherbe, 1965.

Linde, Freda. *Botter-aas*. Kaapstad: John Malherbe, 1966.

Linde, Freda. *Die stadsmusikante*. Kaapstad: John Malherbe, 1967.

Linde, Freda. *Stadsmuis en veldmuis*. Kaapstad: John Malherbe, 1968.

Coetzee, Renata. *Funa — food from Africa: roots of traditional African food culture*. Durban: Butterworths, 1982.

Storror, Patricia. *A colossus of roads*. Cape Town: Murray & Roberts, 1984.

Bronne geraadpleeg

Vermeulen, C.H. C.P. Hoogenhout-toekenning vir 1967. *Suid-Afrikaanse biblioteke*, 36(2): 66-70; Oktober 1968.

Die C.P. Hoogenhout-toekenning vir die beste oorspronklike werk

Die twee bekende vriende in die Suid-Afrikaanse volkskunde, die liggelowige, byna dom Wolf en die skelm Jakkals, het die hele dag sonder sukses gejag, en is nou baie honger. Jakkals stel voor dat hulle 'n vat botter op Boer se solder gaan steel

en dit as aas gebruik om vis te vang. Op 'n slinkse wyse laat Jakkals sommer vir Wolf hierdie swaar werk alleen doen. Die twee druk hul sterte in die botter, steek dit in die water en wag geduldig vir die visse om te byt. Jakkals, wat lankal sy planne agtermekaar gesit het, wag net totdat Wolf aan die slaap raak, vreet dan al die botter op en gaan lê heerlijk en slaap. Wolf skrik later wakker net

om uit te vind dat sy stert vasgeys het. Met 'n groot gesukkel kom hy los, maar 'n deel van sy stert bly agter. Om alles te kroon is die bottervaattjie leeg . . . hy is vir die soveelste keer gekul.

In die prentboek *Botter-aas* het hierdie bekende verhaal 'n kunswerk geword. Die teks is in rym, wat nie alleen getuig van tegniese vaardigheid, oorspronklike woordgebruik en geslaagde ritme nie, maar ook van so 'n besondere verbeeldingsrykheid dat die ou storie in werklikheid iets nuuts word. 'n Verdere dimensie is ook verkry deur 'n derde karakter, die kraai, te gebruik om sydelingse aanmerkings te maak wat baie tot die karaktertekening bydra en ook die spanning en afwagting verhoog. Deurdadig dat die teks in geslaagde rym is, word die folkloristiese elemente van die verhaal verskerp, word die dramatiese geaksentueer sonder om enigsins sensasioneel te word, en word 'n uitstekende atmosfeer geskep. Terselfdertyd spreek dit van 'n bekoorlike eenvoud. In alle opsigte is die teks 'n sprekende voorbeeld van ware kunsin wat selfs in die min woorde van 'n prentboek tot uiting behoort te kom.

Die tegniese versorging is van die allerbeste. Baie goeie papier is gebruik, die band en naaiwerk is redelik stewig en die boek is van 'n los stofomslag voorsien. Die omslagontwerp is ook nog op die band herhaal. Selfs die skutblaaië het aandag geniet om nie alleen tot die voorkoms van die boek nie, maar ook tot die inhoud by te dra — vergelyk die suggestiewe waarde van die swart skutblaaië met die wit spore daarop. Die omslagontwerp en ook die titelblad tref deur hul eenvoud, goeie balans in ontwerp, teks en illustrasie en trefkrag en interessantheid vir die jong leser. Die lettertipe is paslik, groot en duidelik. Op die drukwerk sal moeilik verbeter kan word. Dit getuig van noukeurige aandag en goeie vakmanskap van blokmaker en drukker. Vergelyk byvoorbeeld illustrasies wat van een bladsy na die ander oorloop en op verskillende paginasies gedruk is — by die inbinding is noukeurig sorg gedra dat die eenheid van die illustrasies behoue bly en dat die wolf se voorlyf nie bv. laer of hoër as sy agterlyf op die finale produk verskyn nie. Met die drukwerk is ook sorg gedra dat die ink egalig versprei is en dat in illustrasie en teks elke lyn skerp gereproduseer is.

Maar in hierdie voortreflike boek is die illustrasies van oorwegende belang. Die kunstenaar het van 'n oorspronklike tegniek gebruik gemaak wat onmiddellik aan die boek 'n opvallende andersheid verleen. Die illustrasies is gestileer sonder om oordrewe te wees en maak 'n kleurryke indruk sonder om enigsins skel of smakeloos te wees, ten spyte van die feit dat slegs drie kleure gebruik word. Die illustrasies is inderdaad kunswerke in eie reg en getuig van 'n fyn aanvoeling, skeppende kunsin en tegniese vaardigheid by die illustreerder. Vergelyk bv. stukke kleur wat oënskynlik willekeurig op sommige bladsye voorkom, maar in werklikheid onontbeerlike bestanddele in die algehele ontwerp is.

Die illustrasies is nie net prentjies wat 'n verhaal toelig nie, maar vertel die verhaal op selfs nog 'n treffender wyse as die teks. In dié opsig toon die kunstenaar nie slegs 'n insig in en begrip van die karakters, die gebeure en die folkloristiese elemente van die verhaal nie, maar ook 'n verbeelding wat die verhaal ryker maak en suggestie en spanning verhoog. Vergelyk in dié verband die keuse van die kleure — byvoorbeeld blou om die koue en ys te suggereer asook die wolf se teurstelling; die boomstomp wanneer die storie begin, met latere herhalings van hierdie motief, wat aansluiting vind by Wolf se latere stomp stert; die muise en spinnerak op Boer se solder; of die diere van die veld wat kom kyk as Wolf se stert vasit. Vergelyk ook die manier waarop die karaktertrekke van die twee karakters net deur lyne en motief gesuggereer word — die glibberige, skelm Jakkals wat letterlik deur die bladsye van die boek sluip, terwyl die goeie, maar ietwat dom Wolf met hang-stert swaar-swaar voortploeter. Selfs gebeure word so gesuggereer, byvoorbeeld die jakkalsfiguur wat die bladsy oorheers as hy botter vreet en vreet en al hoe versadiger word.

Maar seker die vernaamste kenmerk van die illustrasies is die kunstenaar se vermoë om aan die diere se gesigte sprekende uitdrukkings te gee sonder om enigsins te verhumaniseer. Dit is asof die leser Jakkals se slinkse planne in sy kop kan "sien" broei; asof hy die swaar werk van vaatjierol op Wolf se gesig kan lees; asof hy deel het aan die goeie liggelowigheid en afwagting soos weergegee op

Wolf se gesig as hy sy stert in die botter doop; en ook aan Jakkals se innerlike glimlag wat 'n mens op sy gesig kan sien as hy wegsloop na die vat; of sy selfvoldaanheid as hy knuppeldik in die boom lê en slaap; of Wolf se ontsteltenis as hy merk dat sy stert vassit. Of selfs die kraai wat sy ongeduld met wydgesperde vlerke te kenne gee as Wolf maar voortsloop sonder om op sy waarskuwing, dat Jakkals op pad is na die botter, ag te slaan.

Dit is 'n bekende feit dat niemand uit 'n boek kan kry wat nie ook daar ingegaan het nie. Met *Botter-aas* is aan die jong leser 'n boek gegee wat getuig van nie net ware kunstenaarskap nie, maar ook van nadenke en noukeurige beplanning aan die kant van almal wat aan die daarstelling van die finale produk deel gehad het. Dis 'n boek wat getuig van respek vir die jong leser en vir sy geestelike groei en ontwikkeling.

(Anoniem, *Suid-Afrikaanse Biblioteke*,
Januarie 1968)

□ Prentebouke vorm 'n baie belangrike deel van die kleuter se lektuur. Daarom is dit byna vanselfsprekend dat van die bekroonde kleuterbouke ook prentebouke moet wees, en dan is dit gewoonlik ook die illustreerder se bydrae wat vir bekroning in aanmerking kom. In die prentebouk vertel die illustrasies in 'n groot mate die verhaal. So 'n bouk is *Botter-aas*.

Slegs die illustrasies is bekroon. Maar dié is gebaseer op die teks. Dit vertel van Jakkals en Wolf se poging om met gesteelde botter aan hulle sterte vis te vang. Jakkals wag egter net tot Wolf aan die slaap raak en sluipe dan weg om al die botter op te vreet. As Wolf wakker word, is hy nie net sy deel van die botter kwyt nie, maar ook sy stert se punt wat in die veryste water agtergebly het.

Die verwerking van hierdie sprokie deur Freda Linde is 'n goeie voorbeeld van oorspronklikheid ten spyte van 'n bekende tema. Die teks is, an-

ders as in die oorspronklike sprokie, in rymvorm. Die ritme en rym word dikwels gebruik om die klem op die regte plekke te laat val, soos byvoorbeeld:

Jy is groot en sterk. Jy moet die swaar werk doen.
Ek kan die verste sien ... Ek is die spioen.

In die eerste reël is die woorde *jy, groot, sterk, moet, swaar en doen* sterk beklemtoon. Dit is eintlik die woorde wat die betekenis dra. En is die twee rymwoorde *doen* en *spioen* dan nie juis tekenend van die twee hoofkarakters nie? Wolf is die een wat al die werk moet doen, terwyl Jakkals die slim een is van wie slegs die verstand werk.

Die sprokie kry ook nuwe waarde deur die oorspronklike siening van die skryfster. Hoe goed word die karakter van Jakkals nie geteken deur die woorde nie:

"Jou beurt", hyg Wolf. "Rol jy nou weer die vat".
"Jy doen dit beter", sê Jakkals en kyk anderpad.

Dit is eintlik die illustrasies wat van hierdie bouk iets heel besonders maak. Die dierefiguur is gedeeltelik gesjabloneer deur 'n droë kwas te gebruik. Die skadueringseffek bring mee dat die diere feitlik saamsmelt met die omgewing waarin hulle voorkom. Opvallend is die rol van die subjektie-

we kleurgebruik — rooi vir die geslepe jakkals en swart vir die byna onnosel wolf. Om eentonigheid te voorkom, word blou gebruik vir die water en die koue. Die kleure is ryk sonder om skel te wees.

Sprekend is die gesigsuitdrukings. Met enkele lyne en vlakke word die verhaal eintlik daardeur vertel. Jakkals se geslepenheid, sy onderduimse vriendelikheid en sy voldoening spreek uit sy gesig, terwyl Wolf se moegheid, sy honger en sy magtelose woede weer op sy gesig te lees is. Die tekeninge maak van die twee karakters karikature — maar is hulle dit nie juis in hierdie sprokie nie? Die gesigsuitdrukings maak van die gestileerde figure lewende karakters.

Met hierdie tekeninge het Günther Komnick bewys gelewer dat die illustrasies veel meer kán sê as die teks in 'n prentboek. Al die elemente van die sprokie: die aksie en spanning, die eenvoud, die simboliese, die bepaalde atmosfeer, die absolute waardes, die wreedheid, die direktheid van die verhaal, word eintlik verwesenlik deur die illustrasies. Die wesentlike kenmerk van die Wolf en Jakkals sprokies, soos dit in die volksmond oorgelewer is, is dat dit aards, byna onverfynd is. Basiese elemente vorm die bestanddele daarvan. Die sterke

en die slimme sêvier oor die swakke en die domme. En hierby pas die illustrasies volmaak aan. Die skutblaaie in *Botter-aas* is swart, met wit spore van Jakkals en Wolf dwars daaroor heen. Afgesien van die dekoratiewe waarde wat dit het, dien dit ook om die leser onder die indruk te bring dat die inhoud van die boek maar één van baie soortgelyke episodes in die lewens van dié twee diere is. Want soos die spore in die rigting van die verhaal loop op die voorste skutblaaie, gaan die spore onversteurd verder op die agterste skutblaaie, asof dit nie die laaste keer gaan wees dat Jakkals vir Wolf kul nie.

Die tegniese versorging is van buitengewone gehalte. Die papiergehalte is besonder hoog, die formaat van die boek pas by die inhoud (kyk hoe beweeg Jakkals van die een bladsy na die ander) en die naaiwerk en band is stewig. Die skutblaaie word deur middel van die illustrasies daarop 'n inherente deel van die verhaal. Die lettertipe pas pragtig aan by die illustrasies en die drukwerk is egalig. Die uitgewers verdien alle eer vir 'n puik stukkie drukwerk.

(Carl Lohann, *Die bekroonde kinderboek en die aanvaarding daarvan deur die kind*)

2.8 Komnick, Günther (9 Augustus 1929–)

Nadat Günther Komnick in 1967 daarin geslaag het om die eerste illustreerder te word wat alleen die C.P. Hoogenhout-toekenning kon behaal, herhaal hy hierdie prestasie in die daaropvolgende jaar. Hierdie keer word hy in 1968 bekroon vir sy illustrasies in *Die stadsmusikante* wat in 1967 verskyn het. Volledige biografiese besonderhede oor Günther Komnick word in paragraaf 2.7 verstrekk.

□ *C.P. Hoogenhout-toekening vir 1967*

Eendag was daar 'n afgeleefde esel, 'n ou jaghond, 'n verwese kat en 'n verflenterde hoenderhaan. Hul dae is getel en daarom vat hulle die pad na Bremen om musikante te word. Die verhaal van hierdie stadsmusikante is al eeue oud: as sprokie het dit in die volksmond geleef, en tiperend vir die sprokie, is die konstruksie-elemente verskerp, onnodighede uitgeskakel en die subtiële skakeringe en diepere betekenis deur die jare geslyp.

In die Afrikaanse weergawe van Günther Komnick en Freda Linde het die sprokie-element behoue gebly, maar daarby is deur sensitiviteit en oorspronklikheid in teks en illustrasie soveel aan die alreeds ryk geskakeerde verhaal toegevoeg dat dit inderdaad 'n nuwe skepping geword het.

Teks en illustrasie vorm so 'n eenheid, adem in so 'n mate dieselfde atmosfeer en is selfs tipografies so geïntegreer dat hulle in die bespreking van die werk moeilik geskei kan word.

Die eerste deel van die boek het byna die struktuur van 'n musiek-komposisie met 'n baie besondere ritme! Daar is eers stilstand in teks en illustrasie terwyl die esel oor sy lot besin, dan 'n vinniger ritme wanneer hy begin aanstap, en so word die proses herhaal met elke dier wat bykom. Hierdie patroon word verder beklemtoon deur die refrein in die teks:

Nee wat, ek vat die pad na Bremen,
Daar word ek dalk nog stadsmusikant.

dan

Kom, gaan saam met my na Bremen,
dan word ons stadsmusikante.

dan:

Gaan saam met ons na Bremen,
doer agter die liggroen rante,
Daar's 'n ereplek in Bremen,
vir die beste musikante ...

en uiteindelik, wanneer al vier bymekaar is:

Ons is op pad na Bremen,
doer agter die lae rante.
Kom gaan saam met ons na Bremen,
dan word ons musikante!

Hierdie refrein word heel aan die einde weer teruggebring met:

Ons was op pad na Bremen,
maar DIT is nou ons Bremen ...

Afgesien van die beklemtoning van die ritme in die werk deur die refrein, het dit ook 'n ander funksie. Die refrein as 'n soort lied het ook betrekking op die titel van die werk en op die feit dat die vier karakters na Bremen wil gaan om *musikante* te word. So ook verwysinge soos:

Toe stap hulle vrolik aan
esel, jaghond, kat en haan,
en sing — 'n mooi gemengde koor:
'Die dood lê agter en die lewe voor' ...

Let ook op die subtiële manier waarop die karakters in die teks daargestel word: die esel as die leier, as die spreker; die vroulikheid van die kat, in teenstelling met die hond en esel; die planlose hond; en die haan wat ten spyte van die oordeel wat oor hom hang, sy plek op die plaaswerf tot op die heel laaste oomblik wil behou.

Daar is in die daarstelling van die karakters 'n

fyn spot en humor wat die ironie van die situasie verder beklemtoon. Die vroulike kat het die sierlike naam Lelieblom, 'n skerpe kontras met die uiterlike van 'n afgeleefde kat. Dieselfde effek word verkry met die naam Edelhart vir die vertoingde ou haan.

So is daar deurgaans talle voorbeelde van weldeurdagte begrip en gevoeligheid in die teks. Vergelyk byvoorbeeld ook die beskrywing van die geluide wat voor die venster losbars:

'n haan-gekraai
'n hees gebalk
woedende knorre
en 'n lang kreun-kreet.

Waar die steurende wanklank van 'n hond se geknor in vergelyking met die geluide wat 'n haan, 'n esel en 'n kat maak, so treffend deur die woordgebruik gesuggereer word.

Die teks is in die moderne poësie-idiom geskryf, sonder 'n deurlopende endrym, maar met 'n bepaalde ritme-patroon. Hierdie keuse getuig van weldeurdagte begrip: daardeur word nie alleen die onwenslike moontlikheid van sangerigheid in hierdie werk van wisselende beweging en dramatiese gebeure uitgeskakel nie, maar word ook moontlikhede van verhoogde effek deur ritmewisselinge geskep. Vergelyk byvoorbeeld die effek van kort, gejaagde frases om die holderstebolder opmekaarklim van die diere voor die venster te suggereer:

Buite in die donker plant
die esel sy pote
op die vensterbank.
Die-hond-spring-op-die-esel
die-kat-op-die-hond
die-haan-op-die-kat ...

met die kalme rustigheid van 'n aanvaarding van 'n gelukkige bestaan:

In die rowers se huis tussen die beboste rante
het die vier musikante lekker geëet.

Enige aanhaling kan as voorbeeld dien van Freda Linde se fyn aanvoeling vir die klanke van woorde; byvoorbeeld:

'Wyk Satan, wyk!
skree die rowers.
Almal borrel tegelyk
by die deur uit
en iets vreesliks
stort by die venster in ...

Die teks toon ook 'n begrip vir die wese van die prenteboek en sielkundige ontwikkeling van die jong kind, waar die klem ietwat meer op visuele voorstelling val. Vergelyk byvoorbeeld die beskrywing van die diere se reaksie in die bos:

'Ek ruik huis. Ek ruik vleis en rook',
snuif Vuilbaard!
'En haard ...' spin Lelieblom.

Maar ten spyte van die voortreflike teks, is die illustrasies die treffendste faset van die werk.

Op die ritme in die illustrasies is reeds gewys. Daar is verder baie aandag aan die eenheid van die boek gegee, asook aan die ontwikkeling van die tema in die illustrasies, sodat die hele verhaal byna in die illustrasies "gelees" kan word. Verder word afwisseling verkry en moontlike eentonigheid vermy, deur byvoorbeeld die hoek waaruit die diere gesien word, te verander: byvoorbeeld wanneer die esel, hond en kat met die haan op die paal gesels.

Die karakters, hoewel hulle tot die bekende diersoorte — esels, honde, katte en hane — behoort, is onmiskenbare individue. Daarby word hul goedstemming besonder geslaagd weergegee; vergelyk byvoorbeeld die moedlose esel aan die begin, die leier van die groep op pad, die verligting nadat 'n oplossing gevind is en hulle na Bremen aanstryk, sy byna hoorbaar woeste gebalk voor die venster en die selfversekerde, vet en uitgeruste esel van die slottoneel. Dieselfde geld die ander karakters.

Die feit dat die karaktertekening en goedstemming van die diere verkry is sonder gebruikmaking van enige truuks, sonder om byvoorbeeld aan hulle gesigte uitdrukkinge toe te skryf wat nie eie aan 'n dier is nie, maar deur dit te suggereer met elke lyn wat die dier daarstel, d.w.s. kop, lyf, pote, ens., onderstreep die kunstenaar se fyn waarnemingsvermoë, kunssin, oorspronklikheid en tegniese vaardigheid.

Die kunstenaar toon 'n besondere vermoë om met min kleur baie effektief te werk. In die boek is vier kleure gebruik, maar hulle word net op vyf van die ses-en-dertig bladsye saam aangetref. En tog wek die boek die indruk van kleurrykheid. Die keuse van die vier kleure is ook opvallend, veral omdat hulle so goed by mekaar aanpas, mekaar aanvul en ook bydra tot die lewendigheid van die illustrasies. Daar is geen spoor van "doodsheid" in enigeen van die vier kleure en hul verhouding tot mekaar nie.

Besonder geslaagd is die tonele waar karakters en gebeure teen 'n swart agtergrond daargestel word. Hoewel die karakters en hul omgewing duidelik herkenbaar is, word die illusie van nag en donkerte nooit verbreek nie.

Dit is opvallend dat die mees dramatiese elemente in die boek teen 'n donker agtergrond voorgestel word: die geskree voor die venster, die rower se terugkeer, sy "ontvangs" en sy haastige vlug. Dáárdeur word die dramatiese elemente op 'n baie effektiewe wyse verhoog.

In alle gevalle vorm die twee bladsye wat teenoor mekaar staan 'n hegte eenheid en is besondere aandag aan die balans en ontwerp gegee, nie net van die illustrasies op elke bladsy nie, maar op die twee bladsye wat as geheel teenoor mekaar staan en ook van die illustrasies en teks as geheel.

Die illustrasies is besonder veelseggend, nie net wat die diere-karakters betref nie, maar ook die mense — vergelyk byvoorbeeld die skrik op die rowers se gesigte wanneer die esel by die vensters inkyk. Hulle is ook baie stemmingsvol; soms rustig, soos byvoorbeeld wanneer hulle slaap; soms beweglik, byvoorbeeld wanneer die rower 'n vuurhoutjie trek; soms is hulle baie dramaties, byvoorbeeld die halsoorkop vlug van die rowers.

Dieselfde elemente van fyn spot, humor en ironie wat in die teks voorkom, word ook in die illustrasies aangetref. Vergelyk byvoorbeeld die afgeleefde, brandmaer diere wat so selfversekerd aanstap na Bremen, of die verbaasde, spottende voël op die predikant, of net die gesigsuitdrukkinge van die rowers.

Die illustrasies is gestileerd en 'n ongewone, oorspronklike tegniek is gebruik.

In die prentboek word die verhaal in twee media, nl. teks en illustrasies, vertel. Maar dit sou

'n verarming wees as die twee blote herhalinge van mekaar sou wees. Dat die omgekeerde ook waar is, nl. dat 'n besondere verryking deur oorspronklikheid en aanvulling verkry kan word, word baie sterk deur *Die stadsmusikante* onderstreep. Byvoorbeeld, wanneer die rower na sy terugkeer na die huis weghardloop, word in die teks net gesê:

Toe was dit klaar
met rowerfeeste in die bos ...

Maar die illustrasies vertel nog veel meer: die rower is verward, bevrees en verskrik, in so 'n mate dat hy selfs die bome in die bos vir spoke aansien en hulle koppel aan sy pas afgelope ervaring. Vergelyk ook die manier waarop die diere se situasie beklemtoon word: die esel buite die hek, die leë toegespykerde hondehok, die eensame kat, die haan byna buite die werf, nl. op die hekpaal. Of ook die afwagting en vrees van die drie agterblywende rowers terwyl die vierde na die huis terugkeer.

Die illustrasies is kunswerke, maar hulle is nog meer as dit; deur die fyn waarnemingsvermoë, begrip, oorspronklikheid en kunssin van hulle skepper gee hulle rykdom van skakeringe aan die verhaal, wat van hulle nie tekeninge nie, maar illustrasies in die ware sin van die woord maak — 'n onmiskenbare en verrykende deel van die letterkunde wat as sodanig ook nog van 'n puik gehalte is.

Die tegniese versorging van die boek is werklik voortreflik. Op die tipografie wat soveel tot die eenheid van die boek bydra, is reeds gewys. Baie goeie papier is gebruik, die boek is stewig genaai en gebind en dit het 'n geslaagde omslagontwerp waarop die vier hoofkarakters op interessante wyse in 'n gebalanseerde groep voorgestel word. Die ontwerp loop oor op die agterkant van die boek, sodat die geheelindruk gewek word van die diere wat dankbaar terugkyk na die pad waarlangs hulle gekom het — dankbaar omdat hulle met hul lewe daarvan afgekome het. Die omslagontwerp is dus sinvol, nie net 'n versiering of advertensie vir die boek nie. Die ritme van die teks en illustrasies is in die omslagontwerp en die bedrukte skutblaaie behou. Op die skutblaaie stap die vier diere aan, in albei gevalle, voor en agter, weg van die pad waarlangs hulle gekom het. Op die titelblad word

'n tweede kleur op effektiewe wyse gebruik. Die omslagontwerp word op die band herhaal.

Ook die drukwerk is puik en dit is veral opvallend dat waar 'n illustrasie op 'n tweede bladsy oorloop, die bindwerk so sorgvuldig gedoen is dat daar geen breuk in die illustrasie voorkom nie.

As geheel gesien is *Die stadsmusikante* 'n kunstwerk waarop ons almal trots kan wees.

(C.H. Vermeulen, *Suid-Afrikaanse Biblioteke*, Oktober 1968)

□ Hierdie prentboek in vier kleure, is 'n besonder geslaagde oortelling van 'n ou Grimm-sprokie. In teks sowel as illustrasies word die ka-

rakers as individuele persoonlikhede daargestel. Die illustrasies is verder ook uiters veelseggend, en toon 'n begrip van en aandag aan subtiële besonderhede, byvoorbeeld die balans tussen 'n stadige en vinniger ritme in die ou vertelling self, die suggestie van "weggooi" deur 'n leë hondehok in die agtergrond en so meer. Daarby is 'n ongewone illustrasietegniek gebruik wat die boek iets besonder maak.

Die boek is geskik vir 5-8 jariges, maar omdat die teks seker nie maklik deur kinders wat nog leesmoeilikheid ondervind, baasgeraak sal kan word nie, sal baie van hulle van die onderwyser afhanklik wees om deel aan hierdie boek te hê.

(L.P., *Klasgids*, Augustus 1968)

2.9 Grobbelaar, Pieter Willem (25 Desember 1930 -)

Die C.P. Hoogenhout-toekening vir die beste Afrikaanse kinderboek van 1968 is aan sowel die outeur, Pieter W. Grobbelaar, as die illustreerder, Katrine Harries, toegeken. Die bekroonde boek is *Die mooiste Afrikaanse sprokies*. Dit was die eerste en tot dusver ook die enigste keer dat Pieter Grobbelaar hierdie toekening ontvang het. Volledige biografiese besonderhede oor Pieter W. Grobbelaar word in paragraaf 1.4 verstrekk.

Katrine Harries en Pieter W. Grobbelaar geniet hulle bekroonde werk.

Die mooiste Afrikaanse sprokies bevat 155 illustrasies, waarvan 34 in kleur, deur Katrine Harries. Sommige kenners beskou hierdie as die hoogtepunt in haar werk en ontvang sy dan ook saam met P.W. Grobelaar die C.P. Hoogenhout-toekenning hiervoor. Volledige biografiese besonderhede oor Katrine Harries word in paragraaf 5.2 verstrekk.

□ *Die Mooiste Afrikaanse sprokies*

Stellig die mooiste oorspronklike kinderboek in Afrikaans is die bundel van 216 bladsye wat pas verskyn het onder die titel *Die mooiste Afrikaanse sprokies*.

Vyf mense het aan hierdie standaarduitgawe met sy 54 tradisionele sprokies, legendes en volksverhale meegewerk, t.w. Pieter W. Grobelaar wat die verhale uit 'n verskeidenheid ou bronne opgediep en in lewendige, besonder leesbare Afrikaans oortel het; Katrine Harries wat die sprokies geïllustreer het op oorspronklike en besonder kunstige wyse (155 tekeninge waarvan 34 in volkleur); daarby drie deskundiges op die gebied van die volksverhaal van blanke Europese herkoms, van Maleier- en van inheemse inboorling-oorsprong, nl. prof. D.J. Opperman, dr. I.D. du Plessis en dr. J.J.G. Grobelaar.

Die materiaal wat al hierdie mense verskaf het, het die uitgewers, Human en Rousseau, in die vorm van 'n pragboek laat verskyn, en so word hierdie publikasie werklik die spoglid van die reeks "Wonderboeke". Dis bowendien 'n stewige boek wat die soms hardhandige lesery van die kleinged kan verduur.

Sommige van die opgenome verhale is goed bekend, ander minder of glad nie, maar in die vorm waarin hulle hier aangebied word, het jy aan almal plesier, te meer weens die verbeeldingryke illustrasies.

Afgesien van die suiwer vertelgenot wat die verhale verskaf, besit hulle natuurlik groot kulturele en vormende waarde. Klein-klein word die Afrikaanse kind wat hom dalk sou moes tevrede stel met feetjies, elfies, kabouters en dergelike onsin, gedrenk in die eie geestesbesit van sy volk. En ook vir 'n ouer geslag wat miskien groot geword het met die ingevoerde kinderverhaal, sal *Die mooiste*

Afrikaanse sprokies die ontsluiting van 'n onverwagte skatkamer wees.

Hierdie kostelike versameling Afrikaanse folklore is die ideale geskenk vir enige kind of die volwasse belangstellende in ons inheemse verhaalskat in een van sy bekoorlikste vorme.

(P.D. van der Walt, *Die Taalgenuot*, Junie 1969)

□ *Die C.P. Hoogenhout-toekenning vir 1968*

Die mooiste Afrikaanse sprokies is beoordeel teen die agtergrond van die hoë vereistes wat dien as rigsgnoer vir die bekroning van oorspronklike kinderboeke van uitstaande gehalte. Die komitee motiveer sy bekroning in 'n dokument wat deur die Raad goedgekeur is:

Volksverhale bied aan die moderne mens 'n direkte skakel met sy primitiewe verlede. Die eerste spore van die volksverhaal was die sponta-

ne dreunsange van die primitiewe mens wat, soos die geluide van 'n klein kindjie, egosentrië was. Na baie jare is gevorder tot vertelling in die derde persoon, tot mites, heldesages en sprokies, wat deur storievertellers vir die vermaak van die stam vertel is. Deur die eeue heen is hierdie vertelling geslyp totdat hulle as kenmerkende letterkundige genre beslag gekry het.

Sprokies, mites, sages en legendes is in alle wêrelddele vertel, oorvertel en omvorm. In die proses het hulle 'n spieël geword van die mense in wie se midde hulle as mondelinge letterkunde gemanifesteer het — van die mense se leefwyse, gewoontes, hul skeppende vermoë, hul verbeelding, geloof en bygeloof en die manier waarop hulle natuurverskynsels aan hulself verklaar het.

Die kind is onbewus van die sosiologiese en antropologiese aspekte van mondelinge letterkunde. Vir hom is slegs die verhale as sodanig van belang — verhale wat deur geslagte heen tot hoogstaande kuns geslyp is. Daarom is nie alle mondelinge letterkunde grootse kinderliteratuur nie, maar slegs dié van volksgroepe wat 'n besondere verbeelding en skeppende vermoë besit het.

Hoewel die kind die verhale bloot as verhale lees, is dit onvermydelik dat hy die sterk nasionale kenmerke in verskillende volksverhale sal aanvoel, soos byvoorbeeld die praktiese sin van die Duitser, die besondere humorsin van die Engelman, en die min woorde van die Skandinawier.

Mits die mondelinge letterkunde uit eie bodem ook goeie letterkunde is, bied dit aan die kind die geleentheid om die wortels van die bevolkingsgroepe van sy eie land te leer ken. Dit is voorwaar 'n ryke erfenis.

Die mooiste Afrikaanse sprokies bevat vier-en-veftig sprokies, legendes en volksverhale. Sommige het hier ontstaan en is van blanke, kleurling-, Boesman- en Bantoe-herkoms. Ander het saam met die eerste setlaars uit Europa hierheen verhuis en elemente daarin is omvorm om by ons spesifieke omstandighede aan te pas. So het hulle 'n eie Suid-Afrikaanse kleur gekry.

Onder die volksverhale is daar ou bekendes soos "Kaptein Van Hunks en die Duiwel", "Antjie Somers", Wolf en Jakkals-stories, "Hasie Kalbassie", en so meer.

Volgens die skrywer se nawoord is baie van die

verhale in 'n baie kort vorm opgeteken, en moes hulle as 't ware gerekonstrueer word. Die grootste gevaar van so 'n werkwyse is dat dit tot uitbreidings kan lei, waardeur kwaliteite van die sprokie-element verlore kan raak. Pieter W. Grobelaar het dit tot groot hoogte suksesvol vermy.

Die verhale word in 'n onderhoudende, leesbare en vindingryke skryfstyl vertel, met inagneming van die kenmerke van die volksverhaal as letterkundige vorm. Die rympies wat soms deel van die verhale vorm, is ook baie geslaagd.

As geheel gesien, voldoen die teks ongetwyfeld aan die vereistes van goeie letterkunde. Soms gaan die uitbreidings ietwat te ver, hier en daar kom ietwat lomp sinne voor en die kort inleidings by elke verhaal is nie heeltemal paslik in 'n boek vir kinders nie.

Die tipografie is puik en die drukwerk ook. Dit is egter jammer dat goeie papier nie deurgaans gebruik is nie.

Op die illustrasies sal moeilik verbeter kan word. In 'n ander medium as die teks weerspieël hulle nie alleen die gees van die volksverhaal as sodanig nie maar ook dié van die verskillende soorte volksverhale wat in die boek byeen gebring is. Vergelyk byvoorbeeld die klaarblyklik Europees-Kaaps-Hollandse atmosfeer van die illustrasies vir "Kaptein Van Hunks en die Duiwel" met die magtige leeufiguur wat die Hottentotte geskep het om in "Koning Leeu se geskenke" aan elke dier sy besondere bou te gee.

Die 155 illustrasies het besondere eise aan die kunstnare, Katrine Harries, gestel, want die karakters in die verhale is 'n groot verskeidenheid wesens: mense (wat wissel van Europeërs tot primitiewe inboorlinge), diere as deel van die diere-ryk en ook as figure van simboliese betekenis (van so 'n uiteenlopende aard dat hulle van olifante tot muise insluit), insekte, voëls — ja selfs 'n krap en 'n duiwel. Nie een van hierdie karakters is 'n prototipe nie, maar elkeen is 'n individu met sy eie persoonlikheid.

In hierdie uitbeelding is die illustrasies uitmuntend geslaagd. Die persoonlikhede word nie net deur aangrypende gesigsuitdrukkinge weergegee nie, maar die plasing van die karakter in die tekening en elke lyn van sowel die liggaam as die omgewing word ingespan om die trefkrag te verhoog.

Enige illustrasie dien as 'n goeie voorbeeld: byvoorbeeld die hooghartige slang in "Die ondankbare slang", die trotse, "stywenek" hasie wat vir die volmaan sit en sing in "Hasie Haaslip", die benoude Agmat in "Sjeg Joessoeg", of die patetiese Wolf na sy vliegles in "Wolf leer vlieg".

Maar ook die verskeidenheid van atmosfeer en betekenis van die verhale vind op byna onverbetterlike wyse uitdrukking in die illustrasies. Vergelyk byvoorbeeld die verlangende droomverlatenheid van die visser op die strand in "Die Rob-vrou", die avontuurlikheid in "Pinkie", die drama van "Die oorlog tussen die diere en die voëls", die erns in die humor van "Die wegraak van die bont by" en die stormagtigheid van "Die vlieënde Hollander".

Die illustrasies is nie net uitdrukkingryk nie, maar ook ryk aan lewe en beweging — byna asof die karakters enige oomblik van die bladsye kan afstap.

Treffend is ook die wyse waarop 'n eg Suid-Afrikaanse agtergrond gesuggereer word deur die insluiting van inheemse plante in die agtergrond, byvoorbeeld in "Antjie Somers", "Pinkie", "Kleintjie word beesboer" en "Die Afrikaanse Uilspieël".

Die illustrasies word nooit herhalinge van die teks nie — dit is eers wanneer teks en illustrasies saam gelees word dat die volle betekenis en atmosfeer aan die leser oorgedra word. Maar daarby het die kunstenaar deur middel van klein be-

sonderheidjies op 'n oorspronklike wyse nog meer aan die verhale toegevoeg. Die eerste illustrasie, "Pinkie", is 'n goeie voorbeeld. Die teks vermeld: "Pinkie was eintlik die skaapwagter. Bedags sit hy op 'n miershoop in die son en bak, en 'n mens sou dink dat daar niemand is nie." Die tekening toon wel 'n lewende Pinkie op 'n miershoop, maar daar is nog veel meer wat 'n treffende aanvulling tot die teks is: gras, 'n inheemse blom, vier miere wat nie sommer doelloos of ter versiering daar is nie, en selfs 'n kewertjie.

Die meeste van die illustrasies is in swart-en-wit, en om al die reeds genoemde elemente, met so min middele tot haar beskikking, daar te stel, is 'n klinkende bewys van Katrine Harries se besondere kunstenaarskap.

Vier-en-dertig van die 155 illustrasies is in kleur. Die kleure is met oorleg aangewend om bepaalde effekte te verkry, en nie ter wille van blote kleurrykheid nie. Vergelyk byvoorbeeld twee seetonele, nl. in "Die Rob-vrou" en in "Antjie Somers". Die keuse van die kleure dra op geslaagde wyse daartoe by om die son en hitte in "Antjie Somers" en die koel naglug en ander soort strand in "Die Rob-vrou" te suggereer. Twee bergtonele — in "Die heks van Hexrivier" en "Kaptein Van Hunks en die Duiwel" is nog opvallende voorbeelde van hierdie aspek. Die kleurgebruik bly deurgaans smaakvol en die kleure word nooit skel nie.

(Anoniem, *Suid-Afrikaanse Biblioteke*, Oktober 1969)

2.10 Bouwer, Albertha Magdalena (16 Maart 1920–)

In 1972 word Alba Bouwer die tweede keer deur die Suid-Afrikaanse Biblioteekvereniging vereer met die toekening van die C.P. Hoogenhout-toekening vir die beste Afrikaanse kinderboek wat in 1971 gepubliseer is. Sy behaal hierdie prestasie met 'n *Hennetjie met kuikens*. Volledige biografiese besonderhede oor Alba Bouwer word in paragraaf 2.4 verstrek.

□ 'n *Hennetjie met kuikens*

"Sarie woon in die Goudstad. Sy woon nie in 'n huis-paleis nie, somer net in 'n wit huis met 'n stoep en 'n groot moerbeiboom in 'n tuin." En ... "Sara woon in Soweto by Gauteng. Sy woon nie in 'n pondokhok nie, somer net in 'n klein grys huisie met 'n deur en twee vensters, soos 'n neus en twee oë, met 'n afdakkie bokant die voordeur en 'n perskeboom in 'n tuintjie so groot soos 'n klein kopdoekie."

Sarie en Sara het elkeen 'n ma, en 'n pop ... en 'n storie. Hulle ken mekaar nie, maar hulle ma's Saretjie en Polani, was saam kinders op die plaas. Maar toe het hulle weggetrek en in die groot stad nooit weer by mekaar uitgekom nie.

Ma Sarie vertel vir haar Sarie van die plaas en van die hennetjie met kuikens — die *gôkô-tsiehoesiehoe* van klei wat Polani vir haar gegee het.

En Polani vertel vir haar Sara dieselfde storie, maar met hier en daar 'n ietsie by, want *háár* storie kan nie presies net soos Ma Sarie s'n wees nie.

Toe, op 'n dag, gaan Ma Sarie met haar Sarie inkopies doen. Sarie loop agter 'n hondjie aan en daar, om 'n hoek, hoor sy 'n stem wat 'n liedjie sing wat net sy en haar ma ken, en daar sit klein Sara met hennetjies-met-kuikens om te verkoop. En so kom hulle almal bymekaar uit. Nou weet klein Sarie "hoe ruik 'n stinknuwe sisrokkie na die sool van 'n nuwe velskoel", soos haar ma haar vertel het. En klein Sara weet nou "hoe ruik die wit kind na nuwe melk", soos *háár* ma weer vir haar vertel het.

Met hierdie verhaal het die skryfster verskeie probleme besonder knap en behendig hanteer.

Eerstens is daar die verhoudinge tussen blank en nie-blank wat met nugterheid geskilder is. Die aanvaarding van mekaar en respek en toegeneentheid teenoor mekaar is oorwegend, maar Ma-Sarie se tante het in haar kinderdae baie gekla oor haar vriendskap met Polani, somer sonder rede.

Dan is daar die vorm waarin die verhaal aangebied word. Dit is in drie afsonderlike dele, maar elke deel dra iets by tot die vorige en die volgende, sodat 'n geheelbeeld geskep word en behoue bly. Die eerste twee dele as sodanig is miskien ietwat meer geslaagd as die derde, wat hier en daar effens tekens van gedwongenheid toon.

En derdens is daar die tema self. Eintlik gaan dit oor plaasmense wat saam gewoon en gegroei het op die platteland en in die stad totaal van mekaar vervreemd geraak het, miskien omdat hulle nie van dieselfde bevolkingsgroep is nie. En tog bly hulle in wese dieselfde soort mense — plaasmense. Hierdie hele begrip het eintlik min met die kinderwêreld van die sowat 8-11 jarige te doen — dit is 'n probleem van en vir volwassenes. Om dit so te vervorm en aan te bied dat dit inderdaad deel van die kinderwêreld word, wil gedoen wees. Die skryfster slaag tot baie groot hoogte daarin.

Die grootste verdienste van die werk lê in die karakterbeelding, die opregte menseverhoudinge, en die wyse waarop Alba Bouwer met haar fyn waarneming en oorspronklike, weldeurdagte en gevoelvolle aanwending van die woord alledaagse dinge nuut laat word. Met 'n *Hennetjie met kuikens* het sy haar plek as een van ons heel beste kinderboekskrywers net weer opnuut bevestig.

Die boek is veral geskik vir st. 1-4, maar sommige st. 1's sal dit waarskynlik nog nie self kan lees nie en sal op die belangstellende onderwyser aangewese wees om vir Sarie en klein Sara te kan leer ken.

(Lydia Pienaar, *Klasgids*, Mei 1972)

□ Die boek wat ek vanoggend onder die vriendelike aandag van luisteraars wil bring, is 'n kinderboek, 'n boek wat vir kinders geskryf is, maar wat só goed geskryf is, met soveel fyn verbeelding geskep is, dat dit tot elke grootmens wat 'n aanvoeling het vir die kuns van die woord, sal spreek. Dié boek is 'n *Hennetjie met kuikens* deur Alba Bouwer wat onlangs by Tafelberg-Uitgewers verskyn het.

Van die mooiste kinderboeke in Afrikaans is deur Alba Bouwer beskryf. Elke boek soos dit verskyn het, is dadelik as 'n heel besondere bydrae tot die Afrikaanse jeug- en kinderlektuur verwelkom: *Stories van Rivierplaas*, *Nuwe stories van Rivierplaas*, *Stories van Ruyswyck*, *Abdoltjie*, *Katrientjie van Keerweder*, *Stories van Bergplaas*, *Dirkie van Driekuul* en nou 'n *Hennetjie met kuikens*.

Soos in haar ander boeke, skryf Alba Bouwer in hierdie boek weer met volkome inlewing in die wêreld van die kind. Die kinders in die boek sien die wêreld soos kinders. Hulle hoor en ruik en voel soos kinders. Hulle dink soos kinders. Hulle is twee lewende, werklike kinders. Só word die twee kinders voorgestel:

Sarie woon in die Goudstad. Sy woon nie in 'n huis-paleis nie, somer net in 'n wit huis met 'n stoep en 'n groot moerbeiboom in 'n tuin. Soggens as die motor Pappa werk toe gedra het en die huis se baie kamers Mamma ingesluk het, dan sit Sarie en Polani onder die groot moerbeiboom.

Sarie is 'n wit dogtertjie en Polani is haar pop wat Ouma Saar van 'n nuwe swart kous en nuwe swart wol gemaak het en toe aangetrek het in 'n rok van nuwe sis en 'n voorskoot van 'n ou stukkie blou sloop.

Sara is die swart dogtertjie.

Sara woon in Soweto by Gauteng. Sy woon nie in 'n pondok-hok nie, somer net 'n klein grys huisie met 'n deur en twee vensters, soos 'n neus en twee oë, met 'n afdakkie bokant die voordeur en 'n perskeboom in 'n tuintjie so groot soos 'n klein kopdoekie. Soggens as Pa Ennerêke weg is na die trein wat hom rakke-takke-rakke-takke tot in die dorp van die groot huise dra en hom daar uitspoeg, en as Ma Polani die pappot gier-

gier-goer-goer voor die agterdeur uitkrap, dan is Sara wakker vir speel onder die perskeboom, Sara en Matêba.

Matêba is die swart kind se pop, die kind met die stokkieslyf en die lappopkop.

Soos 'n sonatina word die verhaal van die wit kind en die swart kind en die wit kind se ma, Sariétjie, en die swart kind se ma, Polani, gebou. In die eerste deel vertel die wit kind se ma vir haar dogtertjie van die dae op die plaas toe Polani haar speelmaat was, toe sy die slaappop uit die winkel present gekry het en hulle die slaappop Iemelaai genoem het, omdat dit 'n vaak naam is, toe Ma Matêba vir Sariétjie 'n hennetjie met kuikens van klei gemaak het.

Gôkô-tsiehoe-tsiehou het Sariétjie die hennetjiet-met-kuikens genoem.

"Nou nog, as ek na die plaas verlang," vertel sy "verlang ek na die ruik van sis en boerseep en die roetruik van die gôkô-tsiehoe-tsiehou."

Onder die perskeboom in die kopdoekie-tuin in Soweto vertel Ma Polani vir Sara van die dae op die plaas toe klein Polani saam met haar ma Matêba na die wit huis gegaan het om by Sariétjie te speel. Sy vertel van die pop wat kon slaap en wat toe die naam vol slaap, Iemelaai, gekry het. En sy vertel ook van die hennetjiet-met-kuikens wat Ouma Matêba gemaak het en wat Sariétjie gôkô-tsiehoe-tsiehou genoem het.

Maar toe die Sariétjie van die plaas af weggaan na die groot skool van die dorp en sy bly die hele week daar, toe sê sy: Polani, ek vat die gôkô-tsiehoe-tsiehou saam en as ek na jou en die plaas verlang, sal ek na hulle kyk. Dis my groot geluk hierdie gôkô-tsiehoe-tsiehou, Polani. So het sy gesê, Sara. Die Iemelaai, sy het die Iemelaai vergeet, maar sy hou die hennetjie en sy kuikens.

Dan, in die derde deel van die verhaal, loop die eerste en die tweede dele saam in die werklike herontmoeting van die twee ma's met hul dogtertjies. Ná baie jare vind hulle mekaar weer op 'n besige stadstraat waar die swart ma haar klei-hennetjiet-met-kuikens aan verbygangers verkoop. Daar is nog één hennetjiet-met-kuikens in die kisse oor en dié kry klein Sarie van Sariétjie pasella.

Net soos elke groot kinderboek in die letterkunde, kan dié kinderboek ook op meer as één vlak vertolk word. Die kind het plesier aan die vertel van die storie omdat hy verstaan wat gebeur en omdat dit so mooi vertel word. Die grootmens se begrip en waardering gaan dieper. Hy besef dat die skryfster met hierdie verhaal iets wou sê. By die lees van 'n *Hennetjie met kuikens* word dit vir 'n mens duidelik dat die skryfster 'n waardige menslike verhouding tussen blankes en nie-blankes wou uitbeeld, dat sy wou wys op die waarde van opregtheid en natuurlikheid in menslike omgang en dat sy haar geloof in die blywende betekenis van die goeie wat 'n mens beleef, wou verwoord.

Die gesindheid van die kinders teenoor mekaar kom tot uiting in hul saamspeel, saam stout wees, saam groot word. Die liedjie wat Sariétjie onthou, is die liedjie wat Ma Matêba gesing het as sy mie-lies stamp in die stampblok:

Saa-saa-saa-riétjie,
jy's 'n rooi blom in my hart.
Saa-saa-saa-riétjie,
jy's 'n groot blom in my hart.

En Ma Polani vertel vir haar klein Sara:

Sariétjie is nou die groot vrou, soos ek. Sy het seker ook die man en die kind, soos ek. Maar sy is nog die rooi blom in my hart, daardie Sariétjie. Miskien praat sy ook, miskien sê sy: Waar is Polani van die plaas? Sy is nou die groot vrou, soos ek. Sy het seker ook die man en die kind, soos ek. Maar sy is nog die rooi blom in my hart, daardie Polani.

Die Iemelaai, die slaappop uit die winkel, word simbool van hardheid, onnatuurlikheid, wantroue.

As Ma Polani vir klein Sara vertel van die tannie Pop wat eenkeer op die plaas kom kuier het toe sy en Sariétjie saam kinders was, onthou sy dit só:

Toe praat sy met die wit kind, die Tannie Pop, sy praat sag met die mond, maar sy raas hard met die hart en met die oog en sy bêre haar oog soos die Iemelaai, bêre en haal uit en bêre en haal uit, so maak die Tannie Pop. Sy maak soos

die Iemelaai en sy lyk soos die Iemelaai. Daardie dag maak ons ons harte leeg vir die Iemelaai en ons speel met die Sarra en die Tebbie wat Nô Sarra gemaak het, maar ons haal nie die Iemelaai uit die kas nie, ons vergeet die Iemelaai.

Ma Sariétjie vertel vir klein Sarie van die lewe en die mense op die plaas en dan sê sy:

Ai, dat 'n mens darem die mense en die dinge wat hy liefhet ook so kan kwytmaak.

Hoe is kwyt-raak, Mamma? vra Sarie.

Kwytraak is sommer verloor, êrens laat wegval en nie weer kry nie, sê Mamma.

Nou't ons alles kwytgeraak, sê Sarie vir nuwe Polani.

Mamma staan 'n rukkie stil en kyk na die moerbeiboom.

Weet jy wat, Sarie, sê sy, ek dink mos nou: Ek sal altyd vir Ma Matêba en Polani van die plaas lief wees en jy sal altyd so mooi die hennetjie-met-kuikens onthou, dan het ons hulle mos nie regtig kwytgeraak nie, al het ons hulle nie by ons nie, of hoe?

Die kunstenaars, Katrine Harries, het die tekening vir hierdie boek gemaak en van al haar fyn en keurige illustreerwerk meen ek dat hierdie tekening die hoogtepunt is. Die omslag van die boek met die sis-ontwerp was 'n geniale ingewing. Daar is soveel bekoorlike stemming, soveel humor en lewe in hierdie tekening dat 'n mens voortdurend nuwe vreugde daarin ontdek.

'n Goeie kinderboek behoort die kind se smaak te ontwikkel en behoort om daardie rede met sorg en liefde uitgegee te word. Tafelberg-Uitgewers wat hierdie kinderboek so mooi uitgegee het, verdien die dank en waardering van almal wat graag vir ons kinders die beste begeer.

'n Werklik goeie kinderboek is nie aan 'n ouderdomsgrens vas te pen nie. Wie kan met sekerheid sê vir watter ouderdomsgroep Mark Twain se *Huckleberry Finn* bedoel is? Of die *Sprokies van Andersen*? Of *Robinson Crusoe*?

Ek sou sê 'n mens kan 'n *Hennetjie met kuikens*

vir alle kinders wat al self kan lees, met vrymoedigheid voorlê. Vir ses-sewejarige sou dit seker met welslae kon voorgelees word.

En verder glo ek dat elke grootmens wat nog nie vergeet het hoe dit is om kind te wees nie, in

hierdie boek iets baie moois en kosbaars sal vind. 'n *Hennetjie met kuikens* deur Alba Bouwer is deur Tafelberg-Uitgewers uitgegee.

(Audrey Blignault, SAUK, Afrikaanse Diens, *Vrouerubriek*, 28 Januarie 1972)

2.11 Linde, Christovira Frederika (12 Desember 1915–)

In 1974 word Freda Linde vir die tweede keer vereer met die toekenning van die C.P. Hoogenhout-toekenning vir die beste Afrikaanse kinderboek wat in 1973 gepubliseer is. *Jos en Klos* is die boek wat aan haar hierdie prestasie besorg het. Volledige biografiese besonderhede oor Freda Linde word in paragraaf 1.5 verstrek.

□ *Jos en Klos*

Jos het ons al uit die skryfster se vorige boeke leer ken as 'n plaasseun, 'n fyn waarnemer, met 'n besondere liefde vir diere. Klos, die spelerige hanslam met die lang stert, is baie na aan Jos se hart, maar ook net so onbruikbaar as wat 'n hanslam kon wees. Dit word vir Jos 'n groot probleem as sy peettante kom kuier en hy kry duidelike instruksies om Klos op lyn te hou.

Marjorie Wallace slaag daarin om die stemming en beweging van die illustrasies in harmonie met die genotvolle verhaaltjie te plaas.

(H.M. de B., *Libri Natales*, Desember 1973)

□ *Loomdroomdae en moleste*

Soos ook in Freda Linde se ander kinderboeke vorm die verhouding tussen ruimte, mens en dier die stramien van *Jos en Klos*. Dié verhaal met sy episodiese bou handel oor die ervaring van Jos,

'n klein seuntjie en sy hanslam, Klos, op Oewerplaas. Alhoewel daar nie 'n sterk verhaallyn is nie, sal die kleuter en kleiner kind hom tog kan identifiseer met Jos wat die lewe van oomblik tot oom-

blik en van ervaring tot ervaring beleef. Die fokalisasie is op enkele gevalle na konsekwent vanuit die perspektief van 'n verteller wat empaties op kindervlak saam met Jos deur die verhaal beweeg. En saam met Klos kan ook die leser vir Jos op die voet deur die verhaal volg: stoppelland toe waar die ooeie en lammers wei, "dam toe, hoenderhok toe, kraal toe, rivier toe" (p. 19). Jos verwyl sy dae met plaasbedrywighede soos hoenders en varke kosgee, in die stoppelland lê en ooeie en hulle lammers dophou, sy ma en die kosgeure in die kombuis opsoek en veral deur met Klos te speel soos onder andere handeervoet saam met hom te "wei".

Voordat Klos aangekom het was Jos — sy pa, ma en Karolus, hulle plaashulp, uitgesonder — eintlik alleen. Sy ouers is wel liefdevol en simpatiek teenoor hom, maar nietemin gesagsfigure en Karolus is meer 'n terggees as 'n vriend. Daarom word Klos vir hom soos 'n speelmaat aan wie hy uiters geheg raak. Intussen word Jos ook nog goed voorberei op tant Myrtle se koms; hy word gewaarsku: "Jy sal jou beste voetjie moet voorsit ... vir tant Myrtle" (p. 35). Hy verduidelik later aan Klos dat dié tant Myrtle van Rhodesië nou wel sy groottante is, maar dat hy wat Klos is ook 'n peetpa het — Karolus van die plaas, omdat laasgenoemde by was toe die hanslam uit 'n pieringskoon reënwater "Klos Merino" gedoop is. Wanneer Klos op lyn moet staan sodat hy by voorbaat kan leer om hom te gedra wanneer tant Myrtle kom, speel Jos "nog meer met Klos sodat hy nie heeltyd hoof vas te staan nie" (p. 39) en belowe: "Ek sal jou altyd hier onder na die rivier toe bring. Met 'n kuiergas hoof ons niks te doen te hê nie" (p. 39). Van hierdie voorneme van Jos om die "skrik" van 'n tante te probeer vermy, het Klos natuurlik geen begrip gehad nie en laat hulle albei op die dakrand van die hoenderhok en sodoende ook later in die pekel beland as hy tant Myrtle stormloop. Die uiteindelijke ophef van die afstandelike tussen Jos en tant Myrtle is nie net daaraan toe te skryf dat Klos hulle albei ewe onsag behandel het nie, maar dat tant Myrtle uiteindelik geblyk het 'n baie innemende ou tante te wees. Die gesuggereerde uiteindelijke breek van die ys tussen Jos en tant Myrtle wanneer sy haar hand op sy skouer sit, is die finale bevestiging van die

besonder geslaagde karakterisering in hierdie verhaal.

Die belangrikste bindingsmiddel is die tydstruktuur. Die vertelde tyd duur vanaf die aankom van Klos en die ander lammers in April tot Oktober wanneer tant Myrtle kom kuier. Hierdie fokus op en uitreik na die toekoms verleen besondere prominensie aan tant Myrtle se koms, sodat Jos en Klos se hele samesyn later daardeur geraak word. Verskeie kere maak Jos se pa en ma melding van tant Myrtle se besoek sodat Jos by gedagte aan dié vooruitsig later ergelik teenoor Klos opmerk: "Ek is nou siek en sat vir dié tant Myrtle wat kom kuier in Oktober" (p. 37). Die verhaal verloop hoofsaaklik chronologies, maar behalwe vir genoemde vooruitskouinge in die tyd is daar ook in enkele gevalle sprake van tydspronge en 'n latere terugskou op dié spesifieke weggelate vertelde tyd. So is daar byvoorbeeld 'n tydsprong vanwaar Jos se pa op sy ma se versoek gaan vasstel waarom die hoenders so raas (sonder om dan te vertel presies hoe hy Jos van die hoenderhok se dak af gekry het) tot wanneer Jos later as terugskou aan tant Myrtle vertel hoe sy pa hom van die dakrand afgehelp het en hoe hulle vir Klos op lyn gaan sit het.

Heel terloops, sonder om meer verteltyd daaraan te bestee as aan andere gebeure rakende Klos, word vertel dat Jos vir Klos met die plathand voor die kop stamp. Op dié wyse word die uiteinde reeds vroeg in die verhaal gemotiveer. Hierdie suggestie word verder versterk deur Jos se ma se voor gevoel: "Ma sien moeilikheid ver aankom. 'Jos', sê sy, 'jy moenie Klos leer stamp nie!'" (p. 20). Tog word daar nie veel klem gelê op dié kopstampery van Klos nie, behalwe wanneer Klos vir Jos eenkeer met melkemmer en al stamp dat Jos "op die mof se nek te lande kom" (p. 30). Die einde van die verhaal, wanneer Klos vir tant Myrtle van haar voete af stamp, kom dus glad nie as verrassing nie — die spanningslyn kom dan tot 'n hoogtepunt en Jos se vrees word bewaarheid. Die slotwoorde van die verhaal is egter tog verrassend in die opsig dat tant Myrtle se reaksie op die verwagte stamp wel onverwags is wanneer sy haar hand heel begrypend en vergewensgesind op Jos se skouer sit en sê: "'Toe ek 'n kind was ... het ek ook 'n

hanslam gehad. Sy naam was Lokkie. Ek het hom ook geleer stamp" (p. 52).

Die verhaal is wel byna deurgaans vanuit kindersperspektief gefokaliseer, tog is daar enkele voorbeelde wat spreek van 'n volwassene se kyk. Al is daar 'n poging om die woord "vrugbaar" binne die konteks van die sin te verklaar, bly dit nog 'n vraag of kinders die betekenis van die woord wel sal begryp: "Die omgeknakte stoppels het 'n lekker vrugbare reuk soos klam strooi" (p. 6). Voorts is daar ook die vertederende neerkyk van die volwassene op die kind in die volgende geval: "Teen skemer, as die wind opkom, het die droë are geruis soos stemme wat suutjies praat: 'Sê vir ons, sê vir ons ... sê vir ons ou seuntjie'" (p. 6).

Die gevalle van stylbreuk as gevolg van inkonsekwente fokalisasie word egter heeltemal verdwerg deur die besondere krediet wat die verhaal verdien ten opsigte van taalgebruik. Daar is byvoorbeeld die klankspel soos die veelvuldige gebruik van alliterasie wat aangenaam sal val op die kinderoor. Talle voorbeelde daarvan kom voor wanneer Jos die plantegroei van naderby in minusieuse besonderhede waarneem: "Hy kruip op sy hande en knieë in die gras rond en kou die sappige groen knikkertjies of soek kiesieblaarbossies. Maar as 'n ligte bries die geur van koekemakrank oor die lae bossies bring, spring hy sommer bo-oor Klos, so bly is hy." (p. 25). Hoe fynere die besonderhede met betrekking tot die ruimte dus, hoe noukeuriger word ook die aandag aan die taal tot selfs in die kleinste elemente daarvan — die klank. Wat veral opvallend is in die verhaal (en dit sluit aan by die poging om vanuit kindersperspektief te

fokaliseer) is die sintuiglikheid met betrekking tot die taalgebruik. So word die ruimte byvoorbeeld sterk sintuiglik beleef en beskryf. Die gevoel en gesigsintuie: "Van toe af wei hulle in die stoppel-land, in die kamp, waar die sagte jong gras groen opslaai tussen die stoppels" (p. 4); die reuksintuig: "Die omgeknakte stoppels het 'n lekker vrugbare reuk soos klam strooi" (p. 6); die gesig- en smaaksintuie: "In die lente was hulle groen, met sappige melkerige are, smaaklik om aan te byt" (p. 6); die gehoorsintuig: "Teen skemer as die wind opkom, het die droë are geruis soos stemme wat suutjies praat" (p. 6); die gesigsintuig: "in Julie bly die bergpieke wit en soggens sit die ryp styf en wit en harig in die houthoop" (p. 26). Ook tydens hulle eerste ontmoeting word Jos se eerste indrukke van tant Myrtle deur middel van konkrete sintuiglikheid gebeeld — hy voel, sien, hoor en ruik haar: "sy soen hom op die wang. Sy het 'n vriendelike stem en grys hare wat blink, en sy ruik lekker, soos kruieblommetjies" (p. 48).

Ook die illustrasies deur Marjorie Wallace sal vir die kind 'n bron van plesier wees. Dit komplementeer die teks besonder goed en slaag daarin om die humor en emosionele geladenheid van die gebeure in die verhaal vas te vang.

Die geheelindruk is dat die verhaalgewee en taalgebruik met deeglike inagneming van die kind wat met Jos sal identifiseer gekies is, en dat die verhaal dus baie goeie aanklank sal vind by die kleiner kind.

(Betsie van der Westhuizen,
Ongepubliseer)

2.12 Linde, Christovira Frederika (12 Desember 1915–)

Freda Linde slaag daarin om haar prestasie van die vorige jaar te herhaal toe sy in 1975 andermaal vereer word met die C.P. Hoogenhout-toekenning vir die beste Afrikaanse kinderboek wat in 1974 gepubliseer is. Hierdie keer was dit *By die oog van die fontein; twee-en-sestig spreukryme* wat aan haar die toekenning besorg het. Volledige biografiese besonderhede oor Freda Linde word in paragraaf 1.5 verstrekk.

□ *Sjarmante spel*

Die klinkende titel is die begin van 'n klinkende skepping — 'n bietjie meer as sewentig Afrikaanse spreuke en segswyses word uitgebrei en saamgeflans tot twee-en-sestig spreukryme. In die rympies word idioom, aanpassing en uitbreiding sjarmante spel en vernuftige vonds.

Die aforistiese borduursels op 'n bekende basiese gegewe sal die kinders boei en amuseer. Hierdie soort spel het besonder baie waarde want daaruit kan die kind heelwat leer in verband met die dinamiese, kreatiewe omgang met die gewone, alledaagse Afrikaanse taalskat.

Geen ywerige en rymlustige kind sal Freda Linde haar voortrefflikheid kan nadoen nie, maar die kennismaking met die idee van selfskepping gekombineer met die bekende sal vir die vindingryke en taalsensitiewe kind nuwe horisonne oopmaak.

Fred Mouton se tekeninge lyk sommer of hulle hoort by die sjarmant speelse gees van Freda Linde se besondere nuwe bydrae tot ons kinderlektuur.

(Anna Berg, *Beeld*,
23 Junie 1975)

□ Kinderrympies van 'n nuwe soort kom voor in Freda Linde se *By die oog van die fontein*. Hierdie bundel vir laerskoolkinders bevat twee-en-sestig "spreukryme", waarin 'n groot aantal Afrikaanse spreekwoorde en segswyses op rym gebring is. In veertien van dié ryme het Freda Linde meer as een spreekwoord byeengebring. Die tienreëlige storie-op-rym "Kok en koksmaat" bevat soveel as vier idioome. Waar enkelryme 'n paar idioome bevat, hou hul betekenis meestal nie verband met mekaar nie, bv.:

Besin eer jy begin
want as jou kop eers in
'n bynes is, dan help
dit min om te besin.

In enkele gevalle is die ingeslote idioome egter wel sinoniem:

Jan is dol verlief op Sannie,
maar Sannie sê: "Ons kan nie

By die Oog van die Fontein

Twee-en-sestig spreukryme
deur Freda Linde
Met tekeninge deur
Fred Mouton

nou al dink aan trou nie,
trou's nie perdekoop nie, Jannie
Eers die koutjie, dan die vroujie.

Die spreekwoorde kom meestal aan die einde van die ryme voor en "verklaring geskied deur middel van 'n voorafgaande verhaaltjie, soos in "Stertslag" en "Die prooi", of 'n denkbeeldige situasie, wat soms oorspronklik ingeklee is, bv.:

Die grotmens het dit al gedoen
as sy hout te klam was of te groen.
Net ingedraf en uitgedraf,
net dagsê en tot siens geblaf
en na sy grot teruggehaas
om sy vuurtjie aan te blaas.
In voorwêreldlike taal:
ek kom by jou 'n vonkie haal.

Na aanleiding van ses ryme waarin idioome heeltemal omskryf is, sal die kind waarskynlik op die presiese aard van die spreekwoord gewys moet word. Die verwerking van "deur skade en skande word mens wys" is bv. soos volg:

Skade sal jou geld bespaar,
skande bydra tot jou eer.
Weeg die wins op teen die swaar,
dit is hoe jy wysheid leer.

Meermale gee die titels van die ryme egter 'n aanduiding van watter idiome berym is. Agter in die bundel word 'n lys van die verwerkte spreekwoorde en segswyses verstrek. 'n Verskeidenheid van rymskemas word aangewend maar die skryfster gee die voorkeur aan die paarrym. Die baie voorbeelde van rykrym dui miskien op 'n sekere rymarmoe-de, en tog word soms 'n bepaalde effek daarmee bereik:

Erfgeld is swerfgeld
en spaargeld is swaargeld,
maar grootleef maak kleingeld
van erfgeld en spaargeld.

Drie ryme, waarvoor M.M. Walters (in sy Naskrif)

tereg waardering betuig, bedryf 'n sprankelende spel met die taal. Hulle is: "Na die omstandighe-de", die hekelrym "Suur druiwe" en die lriese "Die land van Kokanje" met sy byblywende reëls:

Mammie, Mammie, Mammie,
waar is die Land van Kokanje,
in Kreta, Parys of Spanje?

Die knap tekeninge deur Fred Mouton is deur-gaans lewendig en humoristies. Met behulp van *Die oog van die fontein* sal die onderwyseres die kind se idiomieskat op boeiende wyse kan uitbrei.

(Rialette Wiehahn, *Tydskrif vir Geesteswetenskappe*, September 1975)

2.13 Rupert, Carolina Wilhelmina (7 Februarie 1934–)

Rona Rupert ontvang die C.P. Hoogenhout-toekenning in 1977 vir haar boek, *Wat maak jy, Hektor?* Volledige biografiese besonderhede oor Rona Rupert word in paragraaf 1.10 verstrek.

□ Nuwe leesstof vir u kind

Die kind van vandag word dikwels blootgestel aan geweld, aan valsheid, aan oneerlikheid, want hierdie dinge neem 'n prominente plek in in kommunikasiemedie soos die pers, die rolprent en die beeldradio. Die aanslae wat so gemaak word, kan teengewerk word deur kerk en skool en ouerhuis. Dit is nie moontlik, en selfs ook nie wenslik nie, om hierdie media van die kind te probeer weg-hou nie, want as dit *met oorleg gebruik word*, kan dit 'n positiewe bydrae maak tot die ontwikkeling van die kind. Almal wat kinders in hulle sorg het, het dus 'n verpligting om toe te sien dat die kind die regte boeke lees, na die regte rolprente kyk en inskakel op die regte beeldradioprogramme.

'n Boek wat nuut op die mark is en wat 'n besondere boodskap dra, is *Wat maak jy, Hektor?* geskryf deur Rona Rupert. Die groot gebod, so leer die Nuwe Testament ons, is om die Here jou God lief te hê, en jou naaste soos jouself. Hierdie boek van Rona Rupert verkondig *naasteliefde*. Dit is die verhaal van 'n gebrekklike seun en van sy ouer broer. Hektor, die ouer broer, is knap met hamer en tang, en hy besluit om 'n kiskar te maak. Omdat almal hom spot en terg, sê hy nie wat hy van plan is om te maak nie. Terwyl sy gebrekklike broertjie nooit spot en terg nie, besluit Hektor om die kiskar vir hóm te maak. Dit moet klaar wees as sy broertjie van die hospitaal terugkeer. Hierdie besluit is uit liefde en deernis gebore, en dit maak sy taak lig. Hy gaan heeltemal op in hierdie

liefdesdiens. Die uiteinde is vreugde vir die gebreke seun, maar groter vreugde vir Hektor want dit is saliger om te gee as om te neem.

Dié skryfster het, met 'n besondere insig in die kindergemoed en 'n buitengewone begrip van die emosies van die kind, 'n oortuigende verhaal geskep. Die handeling is eg-menslik. Die karakters léwe. Die agtergrond waarteen die verhaal afspeel, is wêrelik. Die band van liefde tussen die twee broers is die stukrag agter elke handeling. Dit alles gee die skryfster sonder om sentimenteel te raak. Daar is 'n suiwerheid en eenvoud in die vertelling wat hierdie verhaal iets heel besonder maak.

Kinders van agt tot tien jaar behoort hierdie verhaal te geniet. Dit is uitgegee deur Tafelberg-Uitgewers. Diegene wat dit nie self wil aankoop nie, sal dit sekerlik in enige kinderbiblioteek kan vind, want dit is 'n werk van gehalte.

(C.A. Lohann, *Die Kerkblad*,
13 Julie 1977)

□ Hektor Darries is die hoofpersoon in Rona Rupert se *Wat maak jy, Hektor?* Hy "dra van vroeg Saterdagoggend af planke aan" (p. 1). Wat hy daarmee wil maak, wil hy nie sê nie — nie vir sy ma wat by die kliptafel wasgoed was, nie vir sy pa wat sy fiets se pap agterwiel pomp, nie vir sy susie Poppie wat op haar ma se ou hoëhakskoene aanstellerig voor hom kom staan, nie vir Anita, Poppie se groot vriendin wat met 'n bottelkarton vol koejawels by hulle huis aankom en ook nie vir sy boetie Wellington nie. Maar Wellington vra anders as die ander, versigtig: "Is die ding wat jy maak, klein of groot?" En as Hektor antwoord: "Dis vir my om te weet ... en vir jou om uit te vind," glimlag Hektor vir die eerste keer, dié Saterdagoggend. En dan belowe hy: "As jy van die hospitaal af terugkom, ... dan sal jy sien" (p. 11).

Hektor maak 'n kiskar, vir Wellington, wat hospitaal toe moet gaan om sy been reguit te kry. Om hierdie situasie draai die verhaal: om Hektor se plankewarboel waarmee hy die warboel van gedagtes en gevoelens oor sy boetie probeer verberg.

Wellington sal met sy gipsbeen in die kiskar kan ry en dit sal so 'n deftige kiskar wees dat hy nie eens sal agterkom hy bly op een plek staan nie.

En toe Wellington eindelijk weer tuis kom, is dit net wat gebeur, want "Wellington se voet mag nie ráák aan die grond nie, anders is alles verniet, hy mag *glad* nie loop nie!"

'n Gelukkige drie weke en twee dae is Wellington tuis en toe kom die ambulans-kombi hom weer haal. En daardie aand is die kiskar flenters, want Adam het die "onderstel", een van sy sleepwaentjies, kom haal. Maar 'n paar dae later, toe Hektor van die skool kom, sien hy Wellington onder die bloekomboom stáán. Hy het nie meer 'n kiskar nodig nie, want as die gips af is, sal hy kan hardloop ... met 'n motorwiel wat mens met die pad kan afrol met 'n stok, of 'n draadkar.

Daarom dra Hektor Darries "die hele Dinsdagmiddag drade aan; selfs doringdraad (as dit nie geroes is nie) is vir hom nie te onbelangrik nie". Maar hierdie keer kan hy by sy gewerskaf sing. En so eindig die boek.

Die afgelope dekade of wat het sogenaamde "probleem"-boeke in groot getalle hul verskyning in die kinderliteratuur gemaak — in sommige lande meer as in ander, en ook by ons. Hierdie "probleme" dek 'n wye veld: aangenome kinders, ongetroude moeders, rassevraagstukke, verdowningsmiddels, ekonomiese ongelykheid, gebreke kinders, vertraagde kinders en so meer. Sou dit dalk die kinderliteratuur se voorstelling van die skrywer se "betrokkenheid" wees? Hoe dit sy, byna in al hierdie werke word die persone en die hele "wêreld-in-die-werk" ondergeskik aan die "probleem", sodat die boek as verhaal en as letterkundige werk nie meer oortuig nie.

Wat maak jy, Hektor? is 'n opvallende uitsondering. Hier bly die mense hoofsaak. Die Darriesgesin is waarskynlik Kleurlinge. Dit word nérens vermeld en dit is nie eens uit die illustrasies duidelik nie, maar 'n mens kan dit moontlik aflei van hul leefwyse wat uit klein besonderheidjies blyk: pa Dawid gaan elke Saterdagoggend alleen met sy fiets dorp toe; die blikbad aan die spyker teen die muur; Hektor se verbintenis met "oom" Adam, die tuinier; sy ma se kolestoof. Maar dit is nie ter sake nie. Die tweede seun van hierdie gesin is gebreke. En selfs dit is eintlik ook nie ter sake nie. Dit gaan hier doodgewoon om mense met uiteenlopende persoonlikhede, wat soms plesier in me-

kaar se geselskap vind, wat mekaar soms irriteer, maar wat aan mekaar verbonde is deur 'n sterk samehorigheidsgevoel en 'n liefde vir mekaar as gesinslede. Wellington se operasie word net gebruik om hul persoonlikhede en onderlinge verhouding skerper te omlin. 'n Mens sou jou bv. goed kan voorstel dat almal op 'n soortgelyke wyse sou optree as bv. Poppie om die een of ander rede ongelukkig sou wees of van die huis moet weggaan.

Elke karakter is 'n individu wat op sy eie manier optree en sy innerlike gevoelens op sy eie manier moet verwerk.

Pa is selde tuis en speel 'n ondergeskikte rol, maar oor sy plek in die gesin is daar geen twyfel nie. Hy praat min, maar die kinders weet dat hulle moet luister. En as hy dorp toe ry, "groet Dawid Darries hulle, elkeen op die naam ..." (p. 7).

Ma praat en raas, maar dit dien as skerm vir wat sy regtig dink en voel. Poppie sê net wat sy dink. Sy is al een wat dit waag om te sê waaraan almal dink: "Is dit seer as 'n mens se been in gips is?" (p. 25). Hektor praat nie maklik nie; wanneer hy verleë raak gaan kruip hy weg "totdat hy weer soos Hektor voel" (p. 27), maar hy wêet wat binne-in sy mense aangaan. Ma sê: "So het 'n mens nog altyd iets om voor dankbaar te wees — dink net hoe moet dit wees sonder 'n huis! Hektor het geweet sy bedoel eintlik: 'Sonder Wellington is al erg genoeg.'" Wellington aanvaar die lewe soos dit is — en homself ook. Wanneer hy weer hospitaal toe moet gaan, is hy dan die enigste wat "met 'n glimlag tot siens waa" (p. 37). Die ander reageer soos hulle is. Hektor dink: "Daar's darem nog die kiskar," en dit laat hom beter voel. "Maar Poppie gee haar oor aan haar hartseer." En Ma raas: "Hou op! ... hy kom mos weer terug!" Maar haar stem klink ook anders (p. 37). "Niemand wil dit waag om te sê wat hulle die meeste van alles kwel nie: 'Wat gaan nou met Wellington se beentjie gebeur?' " (p. 38).

Deur hierdie teenstelling tussen uiterlike optrede en innerlike gewaarwordinge slaag die skryfster daarin om sterk emosies op 'n ingetoë en nugtere manier weer te gee.

Die persone irriteer mekaar soms ook. Reg aan die begin bv. roep Wellington na Hektor. " 'Ek kom!' is al wat hy sê. En hy dink: 'Moet álmal my

dan vandag uittart?' " (p. 4). Dan "stoot hy die onderdeur weg van hom af oop, harder as wat hy bedoel het. Wellington kantel toe die deur hom vang, maar hy huil nie" (p. 6). En vir Hektor en Poppie is dit soms nodig om vrede te maak, "sonder om daarvoor te praat" (p. 24).

'n Opvallende kenmerk van die werk is die manier waarop die verbeeldingswêreld van die kind met groot respek bejeën en uitgebeeld word. Wellington met sy brilraam sonder glase, die aanstellerige Poppie wat in die reën 'n baaimus dra en daarmee stap "asof dit 'n swart sambreel is wat haar tot op haar voete droog hou" (p. 14), die lang, merkwaardige reis in die kiskar met die pap wiele, gebreekte waaierband en die kraan en tuinslang vir 'n vulstasie, en die gipsgesig aan Wellington se voet is vir die leser lagwekkend: "die wit gipskop van 'n mensding met groot rooi oë, en 'n bosiekop, en waar sy tande moet wees, sit Wellington se vyf pienk tone" (p. 31). Vir die karakters is dit egter dodelike erns. Vir Wellington word sy "Gorrelkop" van gips bv. 'n persoon, en hy praat gedurig van óns. En toe hulle Gorrelkop afsny, bly hy getroos: "En hy sê Gorrelkop lewe nog ... Hy sê hy woon nou in die gat onder die prop van die hospitaalbed waarin hulle hom af laat spoel het.

Daar dink hy die hele dag lank seepskuimborrels en weglouwater" (p. 42).

Wat maak jy, Hektor? is ook 'n waardevolle bydrae tot die Afrikaanse kinderliteratuur.

Die kind se denke is in hoofsaak nog aan die konkrete geanker en dit is een van die redes waarom illustrasies in die kinderliteratuur ter sake is. Daarmee hang ook saam die algemene produksie van die boek, bv. die formaat, gehalte van die papier, die lettertipe en tipografie, wat alles deel van die visuele beeld vorm. Dit is natuurlik logies dat die visuele beeld by die atmosfeer en uitbeelding van die verhaal moet pas, dit moet interpreteer

en aanvul. Uit die aard van die saak moet daar by die keuse van die kunstenaar wat die boek illustreer, sorg gedra word dat hy die verlangde styl en siening het. Die illustreerder van die boek onder bespreking is 'n gelukkige keuse. In *Wat maak jy, Hektor?* is die illustrasies nugter en beeld hulle die nadenkendheid en versteekte emosies van die karakters wat met hul eie dinge besig is, goed uit.

Die boek is aantreklik uitgegee, hoewel die lettertipe groter kon gewees het.

(Lydia Pienaar, *Tydskrif vir Geesteswetenskappe*, September 1977)

2.14 Linde, Christovira Frederika (12 Desember 1915–)

In 1978 ontvang Freda Linde die C.P. Hoogenhout-toekenning vir die vierde keer. Hierdie toekenning is gemaak vir *Die kokkewiet en sy vrou* wat as die beste Afrikaanse kinderboek van 1977 aangewys is. Volledige biografiese besonderhede oor Freda Linde word in paragraaf 1.5 verstrekk.

□ *Boek open nuwe wêreld vir kind*

So 'n mooi kinderboek soos *Die kokkewiet en sy vrou* het daar lanklaas verskyn. 'n Mens wil dit graag tipeer met woorde wat Freda Linde gebruik om die "trillende tweesang" van die kokkewiete in die verhaal te beskryf — "sonder vals noot of wanklank."

Op Kleinplasia woon twee ou mense en in 'n rankplant in die tuin maak twee mak kokkewiete 'n nessie. Die groot vreugde in die twee ou mense se lewes is die gefluitroep van die kokkewiete in hul tuintjie. Martinus, die jong seun wat smiddae die melkkannetjie by die ou mense gaan haal, word al meer betrek by die kokkewietjebeling in die verwaarloosde tuintjie. Dan spuit die ou meneer op

advies van 'n familielid die rankplant vir insekte en die kokkewiete verdwyn. Die plant se blare val af en die spikkeleiertjie bly verlate lê.

Een van die kokkewiete, die mannetjie, kom later terug, sit op die wasgoeddraad en verdwyn dan weer. Martinus gaan soek die kokkewiete in 'n bos, maar kom net met 'n handvol kokkewietvere terug. Hy wys dit vir die ou meneer, maar op Ou Meneer se aandrang nie vir die tante nie. Baie van die lekker verdwyn uit sy besoekies op Kleinplasia. Totdat daar op 'n dag weer twee kokkewiete in 'n malvaplant kom nes maak. Die mannetjie herken Martinus en Ou Meneer dadelik. Maar die wyfie? Dit is Ou Meneer en Martinus se tweede geheim.

Die skryfster vertel die verhaal van die vriendskap tussen mens en mens, en mens en dier op

'n eenvoudige, sober manier. Sy neem die lesertjie, sonder dat hy dit agterkom, op 'n klein ontdekkingsstog. Afgesien van die vroegtieners se gevoelige reaksies op dinge, leer hy ook die van ou mense en die tante ken. Baie dinge word fyn gesuggereer en moet die lesertjie vir homself uitmaak. So word daar byvoorbeeld nêrens gesê hoe die wyfietjie aan haar einde gekom het nie, maar leidrade is daar wel.

(Hannie Schutte, *Die Transvaler*,
16 April 1977)

□ Die tekort aan boeke vir die ouderdomsgroep 8 tot 10 wat vir die kinderleser interessant is en terselfdertyd goeie letterkunde is, is 'n wêreldverskynsel. Daar is oor die hele wêreld net enkele skrywers wat hierdie soort kinderboek as letterkunde werklik met sukses kan hanteer — skrywers soos Elizabeth Coatsworth, Eleanor Farjeon en veral Rumer Godden. Dit was nog altyd vir my 'n interessante verskynsel dat die Afrikaanse letterkunde, wat op 'n betreklik klein taalgemeenskap moet steun en gevolglik oor net 'n handjievol skrywers beskik, tog na verhouding soveel goeie skrywers vir hierdie ouderdomsgroep het.

Freda Linde is een van die skrywers en het reeds 'n besondere bydrae op hierdie gebied gelewer.

Die verhaal in *Die kokkewiet en sy vrou* gaan oor Martinus, die enigste kind van sy ouers, wat op Onderplaas woon. Langsaan, op Kleinplasia, woon twee ou mense. Hulle is al te oud vir boerdery en behalwe mekaar het hulle net Martinus, wat graag daar kuier, en twee kokkewiete wat in die tuintjie boer.

"Die ou mense en die tante hou daarvan dat 'n mens van die kokkewiete notisie neem. Hulle is trots op die twee voëls wat so mak is" (p. 10). Maar hulle is veel méér as net trots op hul mak voëls. Die twee kokkewiete gee hulle veel plesier, en veral die tante is skoon versot op hulle en half bygelowig oor die voëls. Martinus luister graag na hulle tweesang, bekijk hulle noukeurig, gesels met die ou mense oor hulle en teken hulle by die huis. So word die kokkewiete die middelpunt van dié drie mense se gelukkige lewens.

Maar op 'n dag spuit die oom die plant waarin die kokkewiete nes maak, en daardie aand kon hulle nie slaap nie. Die voëls is weg. En daarmee word alles anders.

"Dis nie meer lekker by die ou mense nie" (p. 47). Die ou oom gesels nie meer nie en die tante glimlag net gewoonte-glimlaggies, met strak oë. Martinus gaan in die veld na die voëls soek en op 'n dag kry hy 'n hele boel kokkewietere in 'n kol waar die voël om sy lewe geworstel het. Toe hy dit vir die ou mense wys, sê hy, amper met 'n kwaai stem: "Gooi dit weg, Martinus. Moenie dat die tante dit sien nie!" (p. 40). Martinus droom 'n nagmerrie oor sy ontdekking, maar hy sê niks vir die tante nie — ook nie toe die mannetjie-voël eers alleen terugkom nie. En ook nie toe die mannetjie op dag weer 'n maat het nie. Die tante dink dis die ou wyfietjie wat senuweeagtig geword het, maar Martinus weet dis 'n wilde voël — die mannetjie se tweede vrou.

"Daar is iets vir hom bederf, tussen hom en die tante. Die skaduwee van 'n geheim lê tussen hulle" (p. 52). Maar met die oom is dit anders: "hy weet hulle weet albei — dat hy die ou mense se geheim nie sal verrai nie" (p. 54).

Met so 'n gegewe is dit maklik om sentimenteel te raak: die arme voëltjie wat dood is, die arme ou mense aan die einde van hulle lewe, wat feitlik niks meer oor het nie en ook nog hulle bron van vreugde verloor, die ou seuntjie wat nog 'n lig in hulle lewe is en vir wie hulle graag wil verwen. Maar nêrens is daar 'n sweem van sentimentaliteit nie — die bekoorlike verhaal word deurgaans sober en eenvoudig vertel.

Vir die kind, wat uiteraard geen letterkundige is nie, is die verhaal van primêre belang — die verhaalgegewe en die behandeling daarvan moet by sy geestelike ontwikkelingspeil pas, die "wêreld-in-die-werk" moet vanuit sy gesigspunt gesien word sodat die verhaal vir hom interessant kan wees. Dit moet ook as sodanig sin hê, d.w.s. sonder dat letterkundige integrasie, bybetekenisse, simboliek, en so meer, daarby betrek hoef te word. By die kinder- of jeugboek wat ook nog as literatuur waardevol is, word die dinge wat dit waardevolle literatuur maak, volkome deur die verhaal bedek, sonder dat eens 'n puntjie daarvan uitsteek. Freda Linde is by uitstek 'n skryfster wat só kan skryf.

Die kokkewiet en sy vrou is dan ook 'n verhaal wat net oënskynlik eenvoudig is. Onder die oppervlak lê 'n fyngeeweefde literêre werk. Kyk byvoorbeeld hoe net één eienskap van Martinus dwarsdeur die boek voorkom. Reg aan die begin is hy op pad na die ou mense. Hy kyk na die lappie koring langs die huis. Dit lyk groener, en baie groener as 'n paar maande gelede. Toe was daar "net 'n liggroen skynsel asof iemand die land baie liggies met groen kryt ingekleur het" (p. 8). 'n Paar bladsye verder hoor ons: "Tuis teken Martinus [die kokkewiet] graag met waterverf of kryt" (p. 10). Dan weer: hy wil partymaal begin teken sodra hy sy oë oopmaak. Dis amper soos 'n siekte" (p. 15). Op p. 28 word vertel dat hy 'n tekening van die voëls gemaak het, en wanneer hy ná die vakansie tuis kom, pak hy sy nuwe tekeninge uit (p. 48). Dáárom is sy waarneming van die voëleiërtjie, byvoorbeeld, doodnatuurlik en in die geheel geïntegreer:

"Dis groenerig blou, met die vlekies en spikkels dig opmekaar aan die breë kant, maar al hoe yler versprei na die punt toe" (p. 28). Die beskrywing van die groen koring is ook nog 'n byna opsigtelike manier om tydsverloop aan te dui.

Geleidelik word die ou mense en Martinus vir die leser méns, en hul innige verhouding is só omdat dit, in die lig van hul persoonlikhede, nie anders kán wees nie. Teenoor die natuur en die kokkewiete het elkeen ook sy eie instelling, getrou aan sy persoonlikheid, die tante hou nie van onaangename dinge nie en sluit haar oë daarvoor, die ou meneer aanvaar die lewe nes dit is en put vreugde daaruit, maar probeer sy geliefde vrou beskerm, en Martinus het 'n deurdringende belangstelling wat nie rus voordat hy by die kern van die saak uitgekóm het nie.

Daar is 'n subtiële humor in die boek. Byvoorbeeld, Martinus het by geleentheid gehoor hoe twee vroue ietwat bitsig praat oor sy ouers wat hom bederf en wat die ou mense "se enigste koei ingepalm het" (p. 16). En hierdie gesprek vind juis by die *sending*basaar plaas. Hierdie insident werp terselfdertyd meer lig op Martinus se karakter. Hy weet wat die ware toedrag van sake is; daarom het hy "anderpad gekyk asof hy nie hoor nie" en hy sê vir homself: "Gelukkig darem, van die ou meneer en die tante — hulle is baie liewe mense, wat nie met 'n mens lol nie" (p. 16).

Maar in wese is die verhaal 'n spel met teenstellings. Die tante sien in die kokkewiete haar eie lewe met haar man. Daar is ooreenkomste, maar ook kontraste tussen dié twee pare. Soos die kokkewiete is hulle altyd bymekaar, aan mekaar verbind deur begrip en 'n innige verhouding. Die tante is "bygelowig" oor die voëls, sy wil hê dat alles moet bly soos dit nou is — selfs wanneer hulle praat van A.G. Visser se gedig oor 'n tuin met bokmakeries, "Rosa rosarum", vir sy tweede vrou, wil sy dit nie onder die oë sien nie. Sy wil van 'n tweede vrou niks weet nie, nie eens vir die kokkewiet nie! Die ou meneer is anders — ter wille van haar speel hy saam, maar hy aanvaar ook die werklikheid. Hy weet dat die kokkewiet 'n tweede vrou het, sê selfs vir Martinus dat die voël baie het "om voor dankbaar te wees" (p. 54).

Die lewens van die twee pare word baie subtiel met mekaar verbind. Byvoorbeeld, die mannetjie maak meer lawaai as die wyfie en die oom kan lekker lag, byna luidrugtig, terwyl die tante net geluidloos glimlag. Selfs in 'n beskrywing van die ou mense word die verband gelê: "Vir [Martinus] en

seker ook vir die kokkewiete, lyk die ou mense wat daar op die stoepbank sit, kompleet soos twee ou voëls wat hul verkreukelde vere in die oggendson sit en warm maak ..." (p. 18).

Maar daar is ook verskille tussen die kokkewiete en die ou mense. Die kokkewiete lyk eenders, tree baie eenders op. Die ou mense lyk nie na mekaar nie. Hulle het uiteenlopende persoonlikhede — selfs in die manier waarop mense hulle aanspreek, word 'n verskil gemaak: die ou meneer en die tante. Die een kokkewiet kry 'n tweede vrou, daar is belofte van 'n nuwe lewe: "Daar sal binnekort weer eiertjies wees — in die nes in die heining" (nie meer in die rankplant soos die vorige nes nie). Ander eiertjies. En kuikentjies. Ook ander" (p. 52). Vir die ou mense is daardie dinge verby.

Daar is die teenstelling tussen die ouderdom en die jeug — in die persoon van Martinus — die kalmte en stilte in die natuur by die kokkewiete se doodspiek, en die angsvolle spanning in die seun se nagmerrie oor dieselfde gebeure. Daar is die teenstelling in die verhoudinge tussen die ou mense, teenoor mekaar en met Martinus, tussen die kokkewiete, teenoor mekaar en teenoor die drie mense, elkeen op sy eie manier — voordat die kokkewiete uit die tuin padgee en daarná.

"Een verskriklike oomblik het alles verander" (p. 42). Aan die einde is niemand ongelukkig nie, maar alles is *anders*. Selfs in klein, oënskynlik onbeduidende besonderheidjies word hierdie spel met teenstelling volgehou — die ou meneer drink koffie en die tante tee.

Die kokkewiet en sy vrou is 'n kinderboek, maar ook letterkunde.

Die kind se denke is in hoofsaak nog aan die konkrete geanker en dit is een van die redes waarom illustrasies in die kinderliteratuur ter sake is. Daarmee hang ook saam die algemene produksie van die boek, bv. die formaat, gehalte van die papier, die lettertipe en tipografie, wat alles deel van die visuele beeld vorm. Dit is natuurlik logies dat die visuele beeld by die atmosfeer en uitbeelding van die verhaal moet pas, dit moet interpreter en aanvul. Uit die aard van die saak moet daar by die keuse van die kunstenaar wat die boek illustreer, sorg gedra word dat hy die verlangde styl en siening het. Die illustreerder van die boek onder bespreking is 'n gelukkige keuse. Die mense sowel as die voëls in *Die kokkewiet en sy vrou* lewe, en die fyn lyne pas by die natuur en emosies, wat nooit bruusk word nie.

(Lydia Pienaar, *Tydskrif vir Geesteswetenskappe*, September 1977)

2.15 Heese, Hester Maria (26 Oktober 1911–)

Hester Heese ontvang in 1980 die C.P. Hoogenhout-toekenning vir haar boek *Sêra Madêra* wat as die beste Afrikaanse kinderboek van 1979 aangewys is. Volledige biografiese besonderhede oor Hester Heese word in paragraaf 1.6 verstrek.

□ Ritme en rym in verhale en verse

Sêra Madêra is Hester Heese se tweede bundel kinderverse. Die eerste was *Opsêgoed vir klein-goed* wat bygewerk is vir *Bokmakierie sing*.

Die byna dertig verse in *Sêra Madêra* is vir ongeveer 5-7-jariges. Hulle handel oor die onmiddellike wêreld van die kind: oor honger, 'n ouma, 'n ma, 'n baba, waterpokkies, 'n tortelduif, die voëlsang vroeg in die oggend, 'n reënboog, 'n drup-

pel water aan die koperkraan. Maar hierdie wêreld word nuut gemaak deur 'n frisheid van siening:

Die reënboog het nou net geval
uit die wye grysbloou lug,
nou lê hy daar in onse dam
so kleurvol op sy rug.

(Uit: *Reënboog*)

En daar is ook plek vir fantasie:

My pa sê daar's snaakse gedoentes en diere
wat dwaal op die Eiland van Honderd Riviere:
bloupers nosters en vaalpensdrosters,
rooi-oog-malrusse en wilde kalmusse.

(Uit: *Honderd Riviere*)

Dit is hierdie oorspronklikheid, tesame met die fyn oor vir klank en ritme en die insig in die kinderwêreld wat aan hierdie verse hulle bekooring gee.

Die tekening deur Ann Walton beeld enersyds die uitbundigheid, maar andersyds ook die dromerige ingetoënheid en die innige menseverhoudinge in die verse baie goed uit.

(Lydia Pienaar, *Tydskrif vir Geesteswetenskappe*, Maart 1981)

□ As 'n mens 'n kind in die huis het, is dit een van die groot vreugdes van die oggend, die middag of die aand om saam met daardie kind versies te lees. Ek het nog nooit 'n kind teëgekom wat nie van versies hou nie. 'n Kind het 'n natuurlike aanvoeling vir poësie. Hy het behae in ritme en rym, hy verlustig hom in herhaling en in lekkersê-woorde, en die spel van die verbeelding in 'n goeie vers is vir hom 'n opwindende ervaring. Graag beveel ek by luisteraars 'n pragtige boek aan met versies vir kinders deur die bekende skryfster Hester Heese. Die boek het 'n lekker titel: *Sêra Madêra*. Hester Heese het dié kinderverse aan al haar kleinkinders opgedra. Gelukkige kleinkinders om 'n ouma te hê wat sulke lekker galopversies skryf. Maar nou is ons almal se kleinkinders darem ook gelukkig dat die boek met

die versies vir ons ook beskikbaar is. *Sêra Madêra* is 'n heerlike boek vir die Kerstyd en die vakansietyd.

Sêra Madêra

Sêra Madêra
gee vir my brood;
ek's honger, Sêra Madêra.

Ek gee net brood,
lieue Janneman,
vir iemand wat baie mooi vra.

Sêra Madêra,
asseblief,
my Sêra;
gee vir my brood,
my Sêra Madêra.

Natuurlik sal ek gee,
lieue Janneman,
vir iemand wat só mooi vra.
Daar's brood in die broodblik
en eiers in die pan.
Sê nou: dankie, my Sêra Madêra.

Die versies sluit almal by die kind se ervaringswêreld aan: die mense wat die naaste aan hom is: sy ma, sy ouma, die baba, sy pa: die natuur wat hy ken: die klokgrassie wat sing as die wind oor hom gaan, die tortelduif, die kriek en die arend, die jantatarat, die kokkewiet, die vink en die duif, die slak en die olifant. Daar is verse oor die groot wonders wat die kind beleef: die reënboog, die sterre, herfsblare in herfswind, 'n blinkoog druppel aan die kraan en 'n blinkoog mossie wat die druppel sluk.

Ek kan nie wag om saam met my eie kleinseun, Andries, die lieflike, tongkrul vers *Honderd Riviere* te lees nie. Vir 'n kind wat van woorde hou, is so 'n vers mos toe-oog-lekker.

Honderd Riviere

My pa sê daar's snaakse gedoentes en diere wat dwaal op die eiland van Honderd Riviere; blouers nosters en vaalpensdrosters, rooi-oog-malrusse en wilde kalmusse.

Skoenlappers maak hul reënboogdraaie en sterre loop in skitterpaaie; die maan hang altyd vol en heel, rivierkliprond en eiergeel.

Die eiland se blomme is die mooiste mooi en hul kleure is rooier as rooi; dis 'n wonderlike plek by Honderd Riviere met sy nosters en drosters en vriend'like diere.

Hester Heese het die vermoë om in haar verse 'n wonderlike stemming te skep:

Op Oupa se plaas

Witte laken,
lappieskombers,
warm diep bulsak
blaker met kers.

Uil roep op die skoorsteen,
windpomp die raas;
vannag droom ek my weg
op Oupa se plaas.

Dié skryfster het fyn begrip vir 'n kind se fantasie. Lees nou net die volgende versie vir 'n sesjarige en kyk hoe die oë blink:

Droom

Die vis groei in ons moerbeiboom
en wors swem in ons waterstroom.
Die reier met sy lang slangnek
trek mooitjies vir my skewebek,
en in my bed lê vetstertskaap
en snork soos sogvark in haar slaap.
Die hotnotsgot sê baie vroom:
Kinders mag maar nonsens droom.

Die illustrasies in hierdie boek is fyn en suggestief en sluit baie mooi by die versies aan. Die kunstenaars Ann Walton dra werklik by tot die geheel-indruk van 'n allerfraaiste boek.

Sêra Madêra is 'n uitmuntende boek vir seuns en dogters van ses, sewe tot nege, tien. Dis 'n heerlike presentboek en vir kinders wat graag voor-dra is daar baie mooi versies wat hulle vir dié doel kan kies.

(Audrey Blignault, SAUK, Afrikaanse Diens, *Vrouerubriek*, 14 Desember 1979)

2.16 Bouwer, Albertha Magdalena (16 Maart 1920–)

Met *Vlieg, swaeltjie, vlieg ver* slaag Alba Bouwer daarin om vir 'n derde keer bekroon te word met die C.P. Hoogenhout-toekenning vir die beste Afrikaanse kinderboek en dit vir boeke wat gepubliseer is in die twee jaar 1982–1983. Volledige biografiese besonderhede oor Alba Bouwer word in paraaf 2.4 verstrek.

- Twee streepkop-swaeltjies vlieg heen en weer en op en af oor die dakke en bome van die dorp se huise. Saans slaap hulle tussen ander voëls in die takke van die groot bloekombome langs die dorp. Bedags duik en swaai en duik en swaai hulle oor die dakke en tuine van die dorp. Elke dag soek hulle, soek hulle na 'n mooi plek vir 'n ronde nes met 'n lang tuit wat hulle wil bou sodat die vroujie haar eiertjies kan lê ...

(p. 5).

Met hierdie aanvangsparagraaf begin die klein dramatie wat hom by die huis van Faantjie en Hannatjie, Ma en Pa afspeel. Die swaeltjies besluit dan ook dat die dakke bokant Faantjie-hulle se voordeur 'n gawe plekkie is vir 'n nes en nie baie lank nie, of Mevrou Swaeltjie broei op haar eiertjies.

Ongelukkig breek die nesses en die eerste broeisel kleintjies val dood neer op die grond. Faantjie is só ontsteld dat hy sommer begin rusie maak met Hannatjie. Die swaeltjies begin egter dadelik weer om hul nesses te herstel sodat hulle kan broei "voordat dit te koud word om Anderland toe te vlieg ..." (p. 19). Daardie aand bid Faantjie: Liewe Jesus, moenie dat die swaeltjies weer uitval nie, wat! Ons wil so graag sien hoe lyk hulle. Amen."

Liewe Jesus het egter ander plannetjies met Faantjie en die swaeltjies en toe die nesses vir 'n tweede keer breek, vlieg Meneer en Mevrou Swaeltjie maar sonder hulle kroos Anderland toe en laat die drie verwese kleintjies (wat die val darem hierdie keer oorleef het) in die sorg van Faantjie en sy ma agter.

Hierdie jeugverhaal is nie net die verhaal van drie wees-swaelkindertjies wat deur mense grootgemaak is nie; dit is veral die verhaal van Faantjie wat — deur hierdie nuwe verantwoordelikheid wat hom opgelê is — leer om meer van homself te gee. Hy leer ook dat mens se gebede nie altyd beantwoord word soos mens gedink het dit moet beantwoord word nie. Die swaarste ding wat Faantjie leer, is dat daar in die lewe iets soos afskeid bestaan. Toe die eerste swaeltjie sterk genoeg is en wegvlieg, vra Faantjie: "Hy sal terugkom ... hy sal terugkom, nè Ma?" (p. 49).

Met dieselfde deernis en insig in die leefwêreld van 'n kind as wat in haar *Stories van Rivierplaas*, *Stories van Ruyswyck*, *Katrientjie van Keerweder* na vore kom, skrywe Alba Bouwer hierdie ver-

haal oor swaeltjievoultjies en swaeltjekindertjies. Sy "kleur" die boek met die sang van die voëls; die janfrederik skree: "Biétjie-bietjie! Biétjie-bietjie!" en duifie kla aanhoudend: "Sit bietjie syntoe! Sit bietjie syntoe!"

Sy "kleur" ook haar boek met Ma se verduidelikings aan haar seun met sy onuitputlike bron van vrae:

'Ma' sê Faantjie, 'hoe lank is 'n jaar? Hoe lank is 'n jaar nou, Ma?'

"'n Jaar', sê Ma, 'n jaar is nou so lank soos een halwe somer, een herfs, een winter, een lente en nog een halwe somer. So lank is 'n jaar.'

'En 'n halwe jaar? Hoe lank is dit, Ma?'

'So lank soos die swaeltjies se kom en die swaeltjies se gaan,' sê Ma.

(p. 6 en 7).

Elsabé Steenberg skrywe in haar resensie oor hierdie boekie (*Beeld*, 12 September 1983) dat die skryfster deurgaans "gevoelige kindgerigte taal gebruik. Sy verwys o.m. na vergelykings wat uit die kinderervaring kom, soos 'n seun wat Faantjie sien ry, "weg soos 'n wildewind" (p. 6). Faantjie se voor-

kop kry "'n slootjie soos 'n solderappeltjie wat uitdroog" (p. 23); die twee groot swaels sit stil "soos twee opwenpoppe op 'n rak" (p. 29).

Hierdie pragtig versorgde boek — waarvoor Alba Bouwer met die M.E.R.-prys bekroon is — met gepaste swart-en-wit illustrasies deur Alida Bothma, sal vir menige ma en kaalvoeter ure van leesgenot verskaf.

(Susan Kruger, *Die Suidwester*,
2 Maart 1984)

□ 'n Verrykende en eerlike werk

Dis 'n vreugde om ná twaalf jaar weer 'n kinderboek van Alba Bouwer in die hand te kan neem; een wat boonop 'n pragtige voorkoms het omdat dit deur Alida Bothma van fyn, stemmingsvolle potloodtekeninge voorsien is.

Dis die eerste keer dat voëls 'n rol speel in 'n verhaal van dié skryfster. Van swaels, wat skering en inslag van die werk vorm, openbaar sy 'n deeglike kennis wat as onlosmaaklike deel van die gegewe aan die leser deurgegee word.

Ander voëls speel 'n begeleidende rol en hulle klanknabootsende geluide word deur die boek herhaal: 'n duifie kla "Sit bietjie syntoe!" en 'n janfrederik skree "Bietjie-bietjie!". Die hele werk word in die sleutel van beweging geskryf. Daar is die beweging van die swaeltjies wat vlieg: "Hulle seil ... uit, swaai hoog op in die lug, duik 'n keer laag ... en vlieg toe weer met 'n wye draai die lug in" (p. 28).

Op variërende wyse word dié kragtige vliegwoorde dikwels herhaal. Ewe belangrik, en ook baie herhaal, is die beweging van die swaels se koppe as hulle gedurig "heen en weer en heen en weer kyk" (p. 27); anders sit hulle "knik-kop, knik-kop" (p. 27).

Dis onvermydelik dat die boek sal eindig met woorde wat op beweging dui en ook met die titel skakel: "Vlieg, swaeltjies, vlieg ver! ... Vlieg vinnig, vlieg ver, vlieg tog gou weer terug!" (p. 64).

Gevoelige kindgerigte taal word deurgaans gebruik. Daar is vergelykings wat uit die kinderervaring kom, soos 'n seun wat Faantjie op sy fiets sien ry, "weg soos 'n wildewind" (p. 6). Faantjie

se voorkop kry "'n slootjie soos 'n solderappeltjie wat uitdroog" (p. 23); die twee groot swaels sit stil "soos twee opwenpoppe op 'n rak" (p. 29).

Mooiste is 'n vergelyking wat geïnspireer word deur Ma se verduideliking dat swaels nie sing nie omdat vlieg vir hulle alles is: "ons swaeltjies vlieg al net so mooi soos 'n liedjie" (p. 48).

Woordvondste word gebruik wat die kind nie ken nie, maar wat in die konteks heerlijk verstaanbaar is. Die sterkste swaelkuikentjies is volgens Ma 'n "regte ou hoof-pesaaier" (p. 52); die volkswoord "kentag" word 'n paar keer baie aanvaarbaar gebruik om 'n negatiewe of moedswillige gevoel te omskryf.

Werklik moeilike woorde soos "molesteer", word opsetlik ingevoeg om begripsvermoë uit te brei; dis weer binne die omgewing waarin dit staan, heel verstaanbaar en word grappig deur Hannatjie verdraai tot "môresteel" (p. 13).

Oorspronklike samevoegings kom voor, byvoorbeeld "roer-nes", "kuikens-sonder-ma-of-pa", "veertjiesag". Voorts is veral die Kleurlingbedien-des Eva en Nelie-Oupa se taal lewendig en sappig, soos Eva wat kla oor die nes wat "aanmekander staad en afdiewel" (p. 27). Maar ook die kinders en veral hul ma besig 'n lekker dialoog wat nie gemiddeld en vervelig op die oor val nie.

Die tyd waarin die verhaal afspeel, is die hede — 'n byna tydlose hede met die klem op seisoensbeleding. Faantjie "voel die somer en hy ruik die geelperskes" (p. 7); boonop word somer ook gekoppel aan beweging: 'n veertjie "warrel" oor die stoep. Die herfs bring ander bewegings: dié van blare wat van die witstinkhoutboom af "dwarrel".

Winter bring weer visuele indrukke, soos "swart spinnekop-prentjies teen die wit muur" (p. 8). Faantjie verstaan dat 'n halwe jaar so lank is "soos die swaeltjies se kom en die swaeltjies se gaan" (p. 7). Die werk speel af van die somer as die swaeltjies kleintjies grootmaak tot die herfs wanneer die trekvoëls weggaan.

As ruimte word 'n dorp gebruik, maar eintlik val die fokus net op "'n huis met 'n tuin vol hoë bome en baie voëltjies" (p. 5). 'n Groter ruimte word wel gesuggereer deur Pa wat van die werk af kom, die verwysing na Houtbaai waar Ma met 'n voëlkenner gesels en die feit dat die swaels voor die winter na "Anderland" toe vlieg.

Faantjie word van buite en binne waargeneem deur die verteller wat steeds baie naby hom bly. Hy word gebeeld deur wat hy sintuiglik beleef, deur sy gedagtes, ervarings, handeling en dialoog. Die enigste aanduiding van sy ouderdom is dat hy oor 'n jaar skool toe gaan. Sy groot ideaal is om 'n fiets te besit — die beweging daarvan skakel met dié van die swaels.

'n Innerlike beweging word by hom aan die gang gesit: eers bid hy dat lieue Jesus moet keer dat die swaels se tweede nes ook breek, later verloor hy vertroue Boontoe en besluit om "niks, niks weer" (p. 33) te vra nie. Ma lei hom tot beter begrip omtrent God wat "ander planne" het as wat die mens verstaan. Dié groei na insig gaan ook gepaard met die ontwikkeling na insig dat 'n mens dit wat jy liefhet, tog uiteindelik moet loslaat.

Nie net Ma nie, maar ook Neli-Oupa tree op as mentor wat hom lei tot die besef: "'n iets wat dwars in jou hart kom lê het ... bly maar daar, dis nou gesweer. Jy sil dit ammelewe daar hê, hy is joune en hy blý joune" (p. 62).

Iets van 'n ouer se pyn as sy kinders ook eindelijk moet weggaan, begin Faantjie aan die hand van Ma se uitleg verstaan — sy noem hulle nie verniet "swaeltjies" nie. Dié beweging-na-begrip word pragtig gehanteer, sonder moralisering.

'n Klein motief wat verder hiermee saamhang, is dat Faantjie aanvanklik nie verstaan hoekom 'n kweper vir Ma "soos groot verlang" (p. 8) ruik nie. Aan die slot weet hy dit wél.

Tog word die beweging ook verder voortgesit: "een van die dae ruik die kombuis na pampoekoek en kaneel en dan kom die somer en saam met die somer die swaeltjies" (p. 64). Die grootste gang van die lewe, die oorwinning van wat goed is, word bevestig.

Enige mens wat dié werkie lees, ongeag sy ouderdom, sal verryk word deur die eerlike, taalgevoelige verhaal van swaeltjies én mense wat universeel seil, duik en swaai.

(Elsabé Steenberg, *Die Burger*,
15 September 1983)

2.17 Tafelberg- Uitgewers

Anders as wat tot dusver die geval was waar die C.P. Hoogenhout-toekenning aan persone gemaak is, is die toekenning in 1986 die eerste keer aan 'n uitgewer gemaak. Die uitgewer wat die eer te beurt geval het, was Tafelberg-Uitgewers vir die publikasie *Goue lint, my storie begint*.

Die motivering hiervoor lui soos volg: "Aangesien hier nie 'n enkele outeur is nie, maar 'n hele verskeidenheid, behoort die medalje aan Tafelberg-Uitgewers oorhandig te word wat in werklikheid al die inisiatief geneem het om die bundel tot stand te bring. Dié uitgewers was nie maar net die uitge-

Mnr. Danie van Niekerk ontvang namens Tafelberg-Uitgewers die C.P. Hoogenhout-toekenning van mev. Rudolph, Burgemeestersvrou van Johannesburg.

(Fotograaf: Liz Groves)

wers nie maar die werklike skeppers van die boek. Tafelberg-Uitgewers verdien hoë lof vir die inisiatief om hierdie boek saam te stel, vir die gebalanseerde inhoud en ook vir die puik fisiese versorging."

Hoewel Tafelberg-Uitgewers hierdie toekenning ontvang het op grond van hierdie enkele publikasie, is dit nietemin opvallend hoeveel van die bekroonde boeke oor die jare heen juis deur Tafelberg-Uitgewers uitgegee is. Al was dit dan nie die bedoeling met die toekenning om erkenning aan Tafelberg-Uitgewers te verleen vir sy bydrae tot die bevordering van die goeie Afrikaanse kleuter-, kinder- en jeugboek nie, is dit nietemin gepas dat hierdie uitgewery vandag sy plek inneem in die ry van bekroondes.

□ 'n Ryk oes aan stories vir jonges

Hierdie pragbundel voorsien in 'n groot behoefte: dit bring kort stories en gediggies byeen om ure se leesplezier te verskaf. Primêr is dit wel bedoel om voorgelees te word aan kleuters — ma's en kleuterskooljuffrouens sal dit ewe gretig ter hand neem — maar leesgierige kinders tot sowat agt sal self gelukkige tye met die boek deurbbring.

In afsonderlike afdelings word elke keer eers 'n paar gediggies gedruk en dan stories gegee. Die gediggies is meestal ou bekendes en geliefdes; die bydraes van G. Sutherland is weliswaar nie na my wete vroeër gepubliseer nie en ongelyk wat gehalte betref, maar hulle doen ook ouderwets aan.

Tradisionele verhale, gepas oorvertel of vertaal by die sprokies, volksverhale en van die diestories, word aangevul deur oorspronklike bydraes onder fantasie- en realistiese verhale.

E. Kotze se Boetie Jan-stories onder laasgenoemde afdeling doen veral gevoelig aan wat begrip vir en insig in die jong seuntjie se wêreld betref. By eersgenoemde afdeling was dit darem nie nodig om Langenhoven se stokou moraliserende verhaaltjie *Dirkie mens en snytjie brood* weer nader te sleep nie.

Vir my die heel mooiste storie in die bundel is die Kerslegende *Daardie oggend* van Hester Heese waarmee die bundel afsluit. Die sagte stemming en die sober, suiwer trant gryp 'n leser aan.

Illustrasies deur Alida Bothma voltooi die fees wat die bundel waarlik is. Elke afdeling word ingelui deur illustrasies van Jan Vermeiren wat *O togga! 'n gogga* van Philip de Vos (van wie ook stuitige gediggies opgeneem is) geïllustreer het. 'n

Mens wonder waarom dié illustreerder nie ook pertinent erkenning kry vir sy bydrae nie?

Dis verblydend dat die *begin* van die titel opvolgbundels in die vooruitsig stel. Sulke mooi versorgde boeke met 'n ryk oes aan veral stories kan nie sterk genoeg aanbeveel word nie.

(Elsabé Steenberg, *Beeld*,
15 April 1985)

□ *Goue lint my storie begin* — so lees die titel van die allerlekkerste versameling voorleesstories en versies wat onlangs by Tafelberg verskyn het.

Met so 'n klankryke titel, en 'n glansbuiteblad met kleurrike simbole uit die kinderwêreld, is dit

'n boek wat 'n mens met die eerste oogopslag moeilik kan weerstaan. Te meer nog wanneer jy ontdek dat dit 'n hele fees van stories is, waarmee jy jou voorskoolse- of effens ouer kind, aande lank kan vermaak.

Benewens splinternuwe Afrikaanse stories deur Hester Heese, W.O. Kühne en E. Kotze, en 'n aantal inheemse volksverhale, word immergroen klassieke soos *Rooikappie*, *Repelsteeltjie*, *Aspoestertjie* en *Gouelokkies* vernuftig oorvertel deur Alba Bouwer en Linda Rode. Maar die plesierigste hiervan, is sekerlik Philip de Vos se interpretasie van *Jan en die boontjierank*. Die guitige manier waarop hy hierdie bekende storie sy eie maak, en 'n amper Afrikaanse atmosfeer en karakter daaraan gee — deur die tannie met haar koeksisters en boontjebredie, en die reus met sy rympe: "Luister

hoe my boepens dreun; ek is lus vir 'n boereuseun; vet of maer of slim of dom — boetie, ek is reg vir hom!" — had my eie knapie laat kriel en skater van lekkerkry.

Vir sy prys is *Goue lint my storie begint* uitstekende waarde — as't ware 'n biblioteek in een band. Daar is 50 verhale, 'n magdom pragtige volkleur-illustrasies en 'n stywe handvol versies, verdeel in ses hoofafdelings wat elk 'n boek op sy eie kon wees.

Die inhoud van die boek is met soveel sorg en insig bymekaar gebring, dat selfs die fantasie en die vreemde daarin vir die Afrikaanse kind verstaanbaar is, en aansluit by die dinge in sy eie wêreld, wat hy ken en verstaan.

(Sybelle Albrecht, *Die Vaderland*,
13 Mei 1985)